

זאב

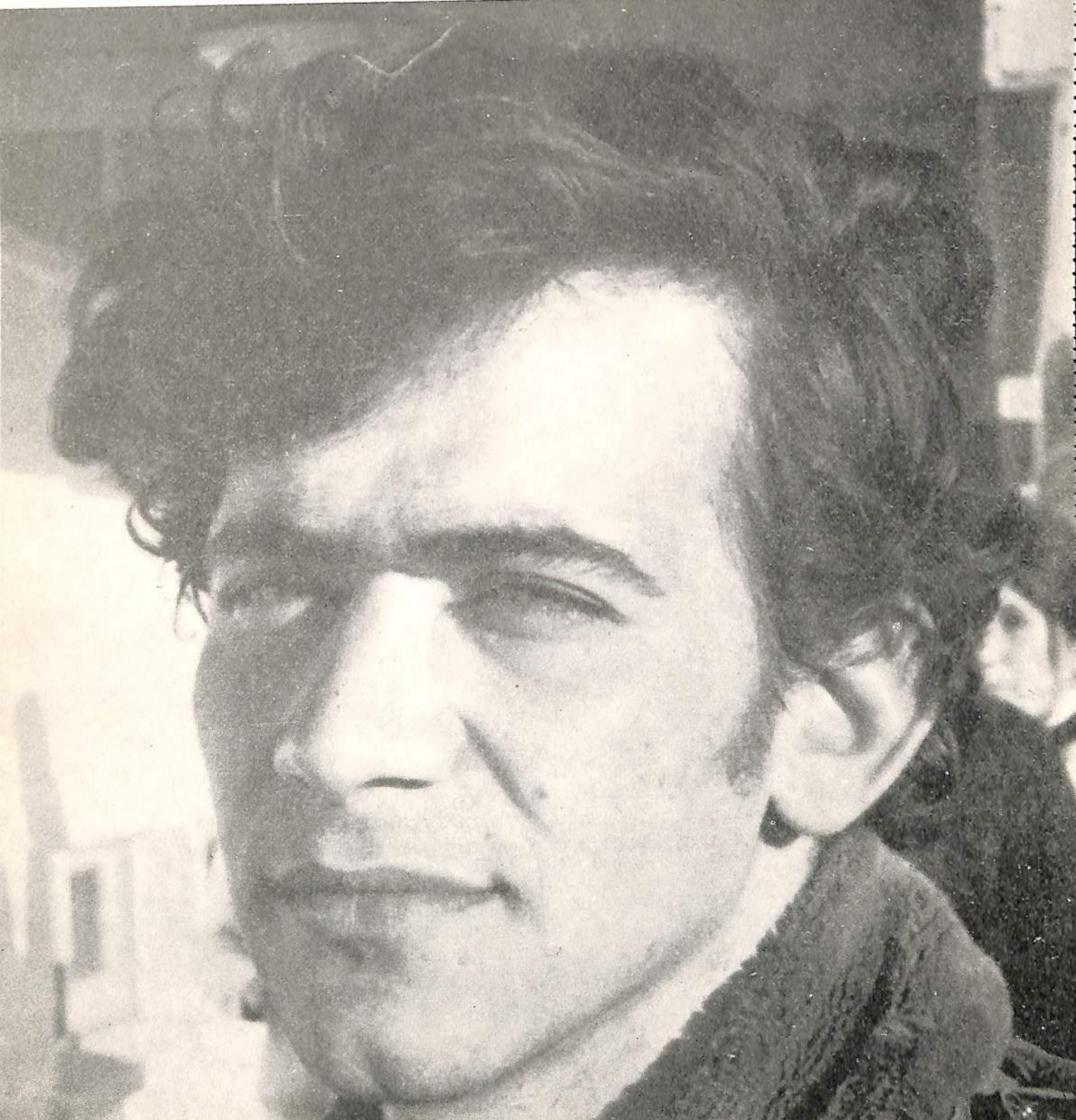
לשמוע לקול הפנימי

121

אני אלך בקו שלי עד הסוף.
זוהי מהותי ואלה הם חיי.
חשוב לי ביותר להגיע ליצירה, להוציא את המאגרים
שבתוכי. מה שברור הוא, כי מה שלא יקרה לי בחוץ,
תמיד יש לי העולם הפנימי שלי.
אלה הם החיים שלי.

(מתוך רשימותיו)

זאב בנם של צפורה ומנחם אורפז
נולד בקבוץ שמיר ב-ל' אב תש"י, 25.8.1949
נפל ב-כ"ה תשרי תשל"ד, 21.10.1973, בסיני, במלחמת יום הכיפורים
הובא למנוחת עולמים בקבוץ שמיר בי"ד אייר תשל"ד, 6.5.1974.

החומר המובא להלן נכתב ע"י זאב עצמו.
זהו חומר בלתי הרואי, חשפני ביותר ומביך
ברצינותו. התלבטות חוזרת ונשנית, כואבת
ומיוסרת.

זאב כתב חומר זה אל עצמו. החלטנו להוציא
את החומר לאור על מנת שנוכל כולנו לראות
את זאב מזוית אחרת אשר לא ראינוה קודם-
לכן.

חבריו

רסיסים מהתבוננות עצמית

אני מבין ומרגיש, שלספר על עצמי
זה לא פלישה לפנימיות שלי, אלא פשוט
יצירת קשר;
ברגע שאני חש בקיום העולם הפנימי
שלי, אני מאמין גם בקיום החיצוני.
(מתוך רשימותיו)

רסיסים מהתבוננות עצמית
(מתוך יומניו)

רצוי לי לאמץ לעצמי מספר השגות:
אני לא אוכל תמיד להגיע לשורש, לתוכן, למטרה, למשמעות. אבל אפילו
באם לא אוכל, אצטרך תמיד לשמור על צורה ועל אחריות.

מטרות מעשיות לזמן הקרוב: התבססות במציאות הקיימת, נסיון לתת
צורה ותוכן לחיי, ע"י שמיעת מוזיקה, ע"י קריאת שירים וסיפורים
וע"י כתיבה; פיתוח הרגישות לצורה ספרותית, למילים, למבנים, לדרכי
תיאור; הגברת והעמקת ההבעה העצמית; פיתוח הלמידה מהנסיון;
אהבה למלה הכתובה — ולשכוח את טרדות היום...

אני שואף להכניס קצת יותר שמחת חיים בחיי.
אני מרגיש, אני יודע ואני בטוח שיש לי הרבה, הרבה מה לומר ומה
לבטא.

אממש לעצמי כעקרון מכוון ומנחה בחיי את השלמות הפנימית, לשמוע
לקול הפנימי שאני מחניק אותו בכל מיני מסכות טפשיות.

נשבר לי כבר מהמזוכיזם המחורבן הזה. בא לי להתחיל לאהוב, להיות מאושר, להציף את סביבתי באושר. בא לי לתת ביטוי לכל גווני וצדדי אישיותי.

בא לי ליהנות מהחיים הנאה שלמה, לאהוב אותם איך שהם באים. יש לי הכל אבל עוד אין לי כלום!...

אני מצפה עדיין לדברים מיוחדים מבחוץ, וע"י כך אני סותם את האפשרות ליהנות מעצם היותי.

נראה לי שע"י ההסתכלות המנתחת אני מנסה לצמצם את עצמי לאפס. עלי לקבל את עצמי כישות מעבר לכל המסגרות המחשבתיות שאני מסוגל להציג לעצמי.

אם היה מגיע לתפיסה נכונה — אפילו רק שואל את השאלה בכיוון הנכון — הרי הדברים היו נראים אחרת.

כרגע אני עומד יום יום נגד דרישות מבחוץ ומבפנים ועלי לפעול בכדי לקיים אותן בצורה נאותה. מאבק זה כמובן מחשל ומחזק אותי.

אני שואף להגיע לסדר פנימי ולשלמות, וזו דרך ארוכה.

רציתי באמצעות ה"אנטי" למצוא את עצמי. כרגע אני רואה שאין מנוס אלא להשתלב בחברה ולהיות שייך לאן-שהוא, לומר משהו למישהו, ליצור איזה מגע ביני לבין אנשים, חברה. בדרך ובמסגרת שאני אבחר, אבל במסגרת.

מחר אני נוסע לשמיר. אני מקווה שעימות מחודש זה עם עברי יעלה כשורה. אני מקווה מאד שאני צועד בדרך הנכונה, אף-על-פי שאני צועד לבד.

אני רוצה כבר פחות למצוא את עצמי נע במהירות הרסנית בין דכאונות
עמוקים לבילויים מופלאים. יותר חיים פשוטים של הנאה, לעצב יום-
יום ושעה-שעה את חיי פחות אהבות נכזבות ויותר הנאה פשוטה ויפה
מהמציאות, מהמשש, מהטבע, מנשים ומעצמי.

אני מרגיש שכוחות נפלאים ועצומים גנוזים בי.
באיזשהו אופן אני חושש מהם, אבל לאט-לאט אני מוצא את הדרך
בה עלי לשלב כוחות אלה ולהביאם לידי ביטוי מבלי שהם יהרסו אותי.
המאמץ הוא בחוץ והדרך היא ארוכה.

לבי כואב על הנזק הרב שאני גורם לעצמי בכל המחשבות המזיקות.
על כך שאני לא נותן לעצמי פשוט ליהנות הנאה פשוטה, אלא מעניש
את עצמי בכל מיני דרכים משונות (על האיזון המושלם שאני מנסה
כביכול להעניק לחיי). למעשה זאת מסיכה מביישת שאני מתמרד נגדה
קשות.

כל המחשבות הללו קוראת תגר אל נשמתי.
בא לי לנפץ את כל זה, לזרוק את זה לכל עבר ולסגת מהם אל עצמי
אל העצמי הממשי שלי.

לחוות את קיומי לכל עומקו, להיות פתוח להשתנות מתמדת ולזרימה
אינ-סופית שאני חלק ממנה. לחוות עצמי דרך החיצוני, דרך האמנות.
לצאת לכל הרוחות מאותן מסגרות שמובילות אותי שאולה, שממררות את
נפשי שהורסות את כל מה שזורם וחי בי, ושפתות את כל עוצמת
דמיוני לקראת בריחה, שיבה.

יש לי הרגשה שאני ממהר מדי להגיע סופית למטרותי.
אני מנסה לעצור ולהתבונן.

אני כאילו מסרב להשלים עם איזו מציאות, או שאני פשוט מפחד
מעוצמת הרגשות שיבואו בעקבות זה.

די בכל העימותים, תמיד הסתרתי את עצמי.
פתאום אני מגלה את עצמי, את אותו חלק בתוכי שמאחד את כל
השברים לשלמות אחת.
אני מתחיל להרגיש את האהבה שהיתה סגורה בי זמן כה רב.

אני מוכן לשאת את סבלי — להיות זאת כבהירה ולא כיצר קיום.
יחד עם זה אני מוצא את עצמי לעיתים קרובות שבוי ברצון לשמור
את עצמי מאחור, להמשיך ללטף את עצמי, לשמור את נפשי לעצמי
מרותקת, ולא להפתח באמת לחיים.
עדיין היאוש המתוק עומד לי כפיתוי תמיד, עדיין עומדת הבריחה
פנימה כאלטרנטיבה עמוקה.

אני נזכר בעברי כנער מרדן, וזהו החלק שאהבתי בי ביותר, הכנה
והאמיתי ביותר שבי.

אני מרגיש איזה כוח, איזו תחושה נבואית, אני מרגיש שאין גבול
למהשבתי לעיתים אני חושש מזה.
אני בטוח שיצירה גדולה מתבשלת בי, אבל קשה לי מאד להוציא אותה
לאור עולם. לא בגלל מחסור במילים, אלא רק בגלל פחד, פחד רגשי.
אני מפחד מהכוחות שישנם בי, אני מפחד מהרס עצמי.
לפרקים איני מסוגל לעצום עין בגלל אותה תחושה של כוח שאני
מנסה להלחם בה. אני כאילו בונה את אישיותי כנגד אותו כוח — הולך
לקראתו ובולם אותו.

תמיד התלבטתי בין שתי דרכים: לתת לאינטואיציה להוביל, או ללכת
עם ההגיון עד הסוף. למעשה בתקופות שונות, עקב מצבים שונים,
בחרתי כל פעם אחרת. שניות זו הכניסה בי מבוכה רבה. כמובן שהטוב
ביותר הוא שילוב בין שנים אלה ולכך אני חותר.
לצורך זה פיתחתי את כל סולם המושגים שלי.
אני מרגיש כעת חזק ובטוח הרבה יותר.

אני יודע שאני אמות, ומכאן אולי חוסר הקסם שאני מרגיש בפגישה עם אנשים. אני מבין שעלי לבנות את עצמי כך שאעמוד בפני המוות.

כנראה שאני זקוק ליה, לראות הרבה אנשים כדי לעורר בי את פנימיותי. זהו הדבר שמעניין אותי — אנשים. אני נמצא לבד הרבה, וזה כמובן משתק את פנימיותי. יחד עם זאת קשה לי להמצא בחברה שפוגעת בחירותי.

אני מרגיש איך כל פנימיותי מתחילה לפעול, מרכזים ששתקו מקבלים דם חדש, מקבלים צבעים רעננים. האושר היפה, הבטחון השלם ומצוות היצירה.

אני מרגיש צורך עז לביטוי עצמי כלשהו, שיהווה ראי וחיוזק לעצמיות שלי, שכרגע ניוונה רק ממחשבות. אני מתחיל להיות זקוק למילים. כשאני מתישב לכתוב עדיין איני בטוח במילים שישרתו אותי נאמנה. עדיין אני מרגיש שלא כולי נמצא עם אותה כתיבה. עדיין אני לא הולך לקראת מה שיש לי לומר. עדיין אני לא מספיק שלם בשביל לרצות לתת. זו אחת החזיתות הנוספות להתחזק בה להתחיל לכתוב זה בשבילי להתחיל לחיות את עצמי.

עדיין אין לי דברים שמשמחים אותי במיוחד, אולי אך ורק השהייה בשמיר.

כרגע אני מרגיש טוב, אבל ישנו מין איזון עדין לא-יצירתי בין החלקים השונים; מעין שביתת נשק, אבל עדיין לא שילוב מהנה.

שורשי נשמתי כאילו מנוערים ממקומם האפל. כאילו רוח מגשבת בטחנות רוחי.

נראה לי שהאוייב הראשי שלי הוא קוצר-רוח והשאיפה לשלימות (או אי-השלמה עם החסר, שזה היינו-הך).

קשה לי ואני מרגיש גרוע כיוון שאין מי שיוכל לעזור לי. אני חייב ללמוד את הכל בעצמי על בשרי.

אני יודע שיסודות אישיותי חזקים, ויכולת ההנאה, האושר, וההרמוניה הפנימית הם דברים שבהישג ידי.

אני יודע שהעתיד שלי יהיה יפה ומלא, וזאת אולי הסיבה שאני דורש מעצמי שלימות פנימית גבוהה.

אני יודע שאוכל להשיג כמעט כל דבר שאדם אחר רוצה אותו. זאת אולי הסיבה שאני משאיר לי דברים מחוצה לי כדי שישאר לי אל מה לשאוף.

אבל בסוף זה חזק ממני, ואני שובר את עצמי.

אני מרגיש את כל פנימיותי כעומדת לפרוץ. אני מרגיש שהגעתי לשלימות התפיסה ההגיונית, לקראת הפריצה הספונטנית. אני חש רטט מזוהר בקצות אצבעותי אשר מוביל אותי לכתיבה.

מדי בקרי בשמיר חלה בי התקדמות.

לפעמים אני מגיע בשמיר לאותו בטחון ואמונה בעצמי, שאני שואף אליהם כאן בתל-אביב. אבל אני לא מגיע לתחושת עצמיות.

בקשר ל-"אני" — הצורך להיות מעל לאחרים הוא אולי הצורך הפנימי של האני שלי להיות מעל למרכיבים האחרים של הגפשו, מעל לפנימיות ומעל למציאות, ומעל לזמן. כנראה שצורך זה הוא יותר בסיסי משאר הדברים. האדם לפעמים מקריב את חייו כדי לעמוד מעל למציאות. האדם מקריב לפעמים את אושרו הפנימי כדי לעמוד מעל לרגשות. האדם עושה הכל לפעמים כדי להיות מעל...

אפילו מאמין באלוהים כדי להיות מעל לעצמו.

לפתע הבחנתי שאני רחוק מעצמי, שאני לא זוכר כעת חלומות. יותר מזה — אני לא רוצה לזכור ולא נותן להם משמעות. זה כאילו שאני לא נותן לרגשות שלי ולפנימיות שלי משקל בחיי.

ראיתי שאני עדיין מצפה מעצמי למשמעות, לאלוהים. לעולם מוגן, סופי. שאני עדיין לא משלים ולא לומד לחיות עם מה שאני מכיר ויודע. מתפתחת בי אהבה מוזרה לחפצים ולצורות.

אני חושב שאת התוקפנות שבי כיניתי בשם תיסכול. משום מה לא קיבלתי את זה שיש לי תוקפנות ולא קיבלתי את כל הדברים האנושיים שלכאורה מזיקים לי. כמו יצרים אפלים ותוקפנות, שהרבה אנשים חיים איתה כל חייהם, מסתגלים ומסתדרים איתה. בסופו של דבר התוקפנות היא רק אנרגיית חיים שחבל לשתק אותה.

אני יודע כי באיזושהי נקודה אני לא מסוגל לעמוד בפני פגיעות. אני חושב שאנשים רבים ניצלו נקודה זו אצלי כדי לפגוע בי וכדי לשלוט בי, מבלי שירגישו שהם פוגעים בי.

במקרים רבים הופכת התוקפנות למין מזוכיזם ושנאה עצמית טוטלית. כל הבעיה הזו מועלית בסרט "התפוז המכני". לכן עברתי בסרט זה חוייה מועזת.

איפה אני שם את התוקפנות?
במקרה ואני מדחיק אותה זה גרוע, ובמקרה שאני מבטא אותה זה גם גרוע, כיוון שהיא הופכת לתוכן, ואז זה נגמר בשנאה עצמית.

רצוי פחות להתחכם ויותר לתת חופש לאינטואיציה, לאינטלקט ולשכל שלך. בגלל כושר הניתוח העצמי שלי, הפכתי עצמי לאובייקט להסתכלותי, למעשה ניסיתי לצמצם את המימד הסובייקטיבי שלי לחופש, לפתור קונפליקט בדרך של בריחה, כלומר להקיף את הכל בהתבוננות ולהטמיע

את כל החיצוני בעצמי וע"י כך לפצות את הסובייקט הנפגע.
ומכאן סיכום: לקבל את הדברים כמו שהם; לפנות למסלול הטבעי
האורגני של ישותי.

אני מרגיש שיש בי היכולת לפתח קשר יפה ועמוק יותר ממה שאני
מכיר סביבי.

הנטיה אצלי היא להגיע למצב בו אהיה שלם עם עצמי באופן מוחלט.
או בו אכניס את כל תת-ההכרה שלי תחת כנפי האני — כלומר
לשלמות האפשרית.

וכאן ישנה נקודת תורפה גדולה מאד, כי ברגע שמתהווה הבקע הראשון,
אני שובר את הכל.

הבנתי היום, שאותו יאוש שתוקפני לעיתים הוא למעשה הרגשת התלות
בחברה ובאנשים.

הבדידות נותנת לי אפשרות של עימות ישיר עם המצב הרגשי שבו
אני נמצא, וזה טוב.

כמעט אף פעם לא הסתכלתי לאחור לראות מה כתבתי ולהרגיש את
ההתפתחות שעברה עלי. זה מראה לי שעדיין הזיקה הרגשית שלי
לעבר — חזקה.

אני חושב שהתיחסות לאדם כאל שלימות היא הטובה ביותר, כיוון שאז
אני מתיחס גם לעצמי כשלימות, ולא מנסה למצוא את הרע, את החריג,
את המתוסבך, את המסוכסך.

היום ראיתי שאני מפצה את עצמי ברגשי עליונות שפוגעים בכושר
ההתיחסות האובייקטיבית ולמעשה מחזירים אותי לאחור.
כמובן שזה קשור לבדידות.

אני מפקד שהסבל ייהפך לתוכן חיי.

חלום חלמתי שאני נמצא באי בודד בתוך כלא. אני מחפש אנשים בכלא ואני לא מוצא אף אחד. אני מנסה לצעוק אבל אני לא יכול. אני מנסה בכל כוחותי, וזעקה מחרידה פורצת מגרוני, ואני מתעורר. זה אולי ביטוי לבדידות קיומית. אבל אני חושב שזה פחות מהתיסכול הקיומי ומהפסימיות המוחלטת שאפפה אותי בתקופה האחרונה.

שוב אני מגלה בתוכי מגמה ליחס את כל הפגמים לסיבה אחת, לסגור את אישיותי, במקום להיות פתוח ופשוט להגיע ולהבין שהדברים מורכבים מאד, ואני לא תמיד יכול לדעת את הסיבה.

אין לפחד משינויים אלא לאהוב אותם, כי הרי זהו מקור היצירה, לא לפחד מהעתיד. יש לנסות לבנות מערכת כמה שיותר מורכבת וכמה שיותר פתוחה — לא לצמצם את הדברים.

לאחר שבחרתי באהבה, כשואף ומאמין בקשר עם אשה, כל עולמי נעשה ברור יותר. אני שוב מרגיש אדם, ולא איזה אשם קפקאי מרוחק, תלוש, מנוכר ומיואש. אני חוזר לאהוב את המילים. אני שוב מרגיש שאני חי.

בקשר לרגשי הגדלות — אדם רוצה להיות גדול ומצליח בחברה. השאלה היא מהיכן נובעת המוטיבציה להצליח מבחינה הישגית שאצלי אינה קיימת. לפעמים יש לי רגשי עליונות, אבל אין לי שום מוטיבציה הישגית. אולי זאת אחת מצורות המרידה שלי בחברה ההישגית (?)

בקונפליקט הרציני שנמצאתי בו, אם להתמסר לצבור כסף, הכריעה כנראה ההשקפה שאני צריך להמשיך ולהתמסר לדרכי — כלומר לכתוב וליצור, ולקשור קשרים.

החיים הם כמו נחל זורם והבית שאדם מקים לעצמו זה כאילו הוא רוצה לעצור את הזרימה ולכוון אותה למעלה לשמים.

אני רואה שתקופה ארוכה התעלמתי מהשפעת החברה עלי ויחסי לחברה וזה היה בעוכרי.

אני רואה שבהליכתי לפי סארטר הדחקתי את רגש השייכות וההמשכיות לאפס.

נותר לי רק רגש הקיום או הרצון להיות כמניע.

היום חלמתי שאני נסחף להיות שוטר ואני עצוב מאד שזה כך. המשמעות בשבילי היא ברורה שאני מדכא כל יצירתיות בגלל חשש מהחברה.

אני זוכר רגעים שבהם הייתי בטוח בדרכי ליצירה ובדרכי בחיים. אותם רגעים היו לי כשהייתי בתוך חברה שקיבלה אותי כמו שאני — בקיבוץ.

אני מרגיש שמתחוללת בי פריצה לכיוון היצירה. אני חולם הרבה וזוכר את החלומות. זה דבר נפלא.

אני רואה שאני לוחץ את עצמי לעשות כלומר ליצור כל הזמן רעיונות חדשים. בזמן שאני לא תמיד במצב נפשי מתאים.

ציפיתי שאותה רגישות שיש לי לאנשים אחרים תהיה גם לאנשים אחרים כלפי. כאן התאכזבתי קשות, וזה גרם לי לרצות להנתק לגמרי מאנשים. הגעתי לקיצוניות של ממש — שיתוק החיים שבי. זה כאב לי ואכל אותי.

● האורות כבו אך נשמתו המשיכה לבעור ללא אור.

(מתוך רשימותיי)

זאת בדיוק היתה הסיבה: חיכיתי שזה יהיה חשוב למישהו. ולכן הרגשתי
הבדידות שכה שיתקה אותי. אבל אני אעשה את זה חשוב; כבר מזמן
הרגשתי שאני יכול וצריך לכתוב, אבל חיכיתי שאני ארצה בזה, שאני
אוהב את זה. למעשה חיכיתי שאחרים ירצו בזה. ואולי לא בזה, אלא בי!

אני חוזר להאמין במילים ולא רק במחשבות. מחשבות זה רק קשר
ביני לבין עצמי ואילו מילים זה קשר עם החברה. ברגע שמחשבות
עולות על הנייר הן הופכות לחומר. מה אומר ומה אדבר — זהו זה...
מים כחולים, שמים לבנים וטל רך ומלטף.
אני רוצה לשקוע ברוך, בהבנה.

בעיקר אני רוצה ליצור מתוך שמחה ואהבת היצירה.
אני רוצה שהצבעים היפים שעצורים איפה-שהוא בנשמתי יעלו לחופשי.

ברגע שאני משלים, ומודע לזה שכל מה שאני עושה אני עושה בדרכי,
אני מקבל כוח עצום לחיות את עצמי, כוח שחיפשתי אותו במודעות למוות.

אומרים כי הצלחות מצטברות וכשלונות לא. אבל יש אנשים שנוטים
לצבור את הכשלונות ולא את ההצלחות, ולעיתים הוא נמנה עליהם.
אבל חשוב שזה יהיה אחרת. הוא תפס את חייו כמבצע שצריך להשלים
באיוז מערכת סמויה, כאשר האויב הם הדכאונות, וההצלחה הוא האושר.

אני חושב שאחת הנקודות לרעתי היא ערבוב התחומים אצלי בין
החיים שלי לבין המחשבות והרעיונות שלי. אני חייב ללמוד להפריד
בין רשויות ותחומים.

אמנם התחומים קשורים, אבל מה שקורה הוא שאני מתיחס לעצמי כאל
אוביקט, כאל חלק מהתיאוריה שלי, ולא כאל מהות וכאל מרכז ישותי.
כמובן שזה פוגע גם בשטח השני — בהגות.

שניהם יקרים לי, אבל אני חייב לשמור על אינטימיות מסוימת, על
תחום שיהיה רק שלי.

זאת אולי הסיבה שאני עדיין לא מצליח להגיע לידי כתיבה.

נקודה שאני דוחה היא הדרישה של החברה לתחרות. נכון שבכל מבחן כזה יכולתי לנצח, אבל אני שונא את הגישה הזאת, כי לדעתי זה אנטי-אנושי. ברגע שאדם שאני בחברתו מכניס אותי ל"מדד" כזה כלומר מתיחס אלי רק בדרך של התחרות — איפה אני עומד ואיפה אתה עומד — נוצרת אצלי מיד התנגדות רגשית. אני לא מוכן לדבר כזה. זה עומד בניגוד לכל אופיי ולכל דרך חיי. זה פוסל את קיום הפנימיות, זה מביא להחצנה גועלית, זה פוגע ברגש אנושי. זה קורה אצלי עם הרבה מידידי, אף-על-פי שאני שואף תמיד להעביר את זה למישור של ידידות על בסיס של נתינה.

אני חושב שעם כל הדכאוונות והעצבנות פיענחתי לי עולם פנימי נפלא. אלא שהוא עדיין לא שלם לעצמו. חירותי עדיין לא אוטונומית. אבל בקרוב אגיע לאותה אוטונומיה נכספת ונפלאה. בקבוץ שמיר היו לי מספר רגעים שהרגשתי אותה אוטונומיה.

נוכחתי לדעת שבתת-הכרתי שאפתי לחזור למצב המאושר שהיה לי בבית ובמוסד. כרגע אני פשוט צריך להיות מה שיותר גמיש עם עצמי כדי להתגבש מבפנים. לא לנפח דברים ולא לתת להם משמעות כל כך גדולה. בסופו של דבר אני יודע בדיוק מה אני רוצה.

לעיתים עולים בי געגועים עזים לעבר. אני מכיר מקום שהוא שורש החיים שלי, ואני קשור אליו. אני שונא את העיר אבל אני זקוק לה כרגע. אני מרגיש שכל מה שאני רוצה זה לבנות לי בית ומשפחה, קרוב לטבע ולנוף מוריק, על-יד מים, עצים וסלעים. הגעגועים משתקים אותי.

הוא הרגיש טוב אך לא ידע
זאת — על כן הרגיש רע !

(מתוך רשימותיו)

מחשבות

אני שונא מבוכה פנימית ושואף להגיע
לסדר ובהירות גבוהים ועמוקים ככל האפשר.
הבאתי את עצמי בכוונה למצב שבו אהיה חייב
לבנות לי את כל עולמי מן היסוד.
ללא התחשבות בעצמי הפכתי את עצמי במובן
מסוים למכשיר לחיפושים.
מה שנכון, ידעתי בתוכי תמיד שאני די חזק
לעבור את כל זה.
השאלה היא כמה הייתי צריך לשלם.

(מתוך רשימותיו)

אחרי הכל הדבר המחזק בצורה הבולטת ביותר את האני, הוא מודעות המוות האישי. כשאני אומר לעצמי את המשפט: אני יודע שאני אמות, זה נותן לי את הכוח לחיות את עצמי. אני לא רוצה לסלק לרגע את מודעות המוות שלי מתודעתי. זה הדבר המחזק אותי ומקרב אותי אל עצמי. זה הכוח התודעתי שלי נגד הכוחות המזוכיסטיים (כוחות המוות). לכן אני אומר: ניצחתי את המוות.

השאלה שתמיד מנקרת במוחי היא, למה האדם המערבי דורש מעצמו להגדיר את מהותו? הרי ברור שצורך זה הוא שגורם לנו לתיסכולים. הוא שגורם לנו להגבלות ולבריחות מחוויות העבר. אני חושב שהכל נובע מעיוות המערכת בהתייחסות לזמן; האדם מתייחס לעתיד ולא לעצמו (כלומר להווה), ואז מהותו מסתכמת בזיקתה לעבר. ישנה כאן מערכת כזאת שהפנימיות נגררת חזרה לעבר, — וההווה משמש רק את העתיד.

כך נוצר העיוות הנורא של החברה המערבית. והריחוק העצמי הרב (המסיכות) המאפיין חברה זו.

כדי לחזק את עצמו האדם בונה את מנגנוני ההגנה הבאים:

חיצוניות — פנימיות

מין — רגש

צורה — תוכן

תודעה — רגש

מעל — בתוך

אני-באמת (פנימיות) — אני-בעיני-עצמי (אני) — אני-בעיני-אחרים (תודעה).

זרימה פנימית-איך-סוף — מוות-סוף.

למעשה הפנימיות בנויה על תכנים סימטריים מנוגדים, כלומר לכל רצון יש זה המנוגד לו, והפעלה נכונה של הפנימיות יכולה להביא לאוטונומיה. אבל, כמובן, הכל חייב להיות מופנה החוצה, כי דרך אחרת היא — מוות.

שני המושגים, אהבה עצמית ואובייקטיביזציה עצמית, מציבים לפעמים מטרות קרובות ומנוגדות.

אהבה עצמית פירושה שאדם מקבל את עצמו, ומקבל את פנימיותו כפי שהיא. אובייקטיביזציה עצמית פירושה — היכולת של האדם להכיר את עצמו, להבין את עצמו ולהתיחס אל הרגשות שלו עצמו בצורה אובייקטיבית.

רוב האנשים נעים איפה-שהוא בין שני צרכים אלה. יש כאלה שברגע שמתחילים להבין את עצמם הם נדחפים לשנאה עצמית. יש כאלה שברגע שהם אוהבים את עצמם הם לא נזקקים לכאורה להבנה עצמית. הם לא נזקקים לחטטנות עצמית.

האדם השלם חייב לתפקד על שני מישורים אלו.

יתכן והוא מתיחס אל רגשותיו בצורה אובייקטיבית, ללא כל התהליך של הכרה עצמית.

תמיד יש לי את העולם הפי-
נימי שלי.
אלה הם החיים שלי.

(מתוך רשימותיו)

יתכן גם שהוא מקבל את עצמו ואוהב את עצמו ללא כל צורך מוכרח או מופרו להשליך את פנימיותו על העולם החיצון (נשים, אהבה, עבודה, יצירה).

אבל אנשים אלה אם הם קיימים, הרי הם בודדים אף שתמיד הם יכולים להגיע ליתר שלימות.

בנפש האדם קיימות מגמות רבות ומנוגדות ולשלימות מגיע זה שהשכיל למזג את כל המגמות הללו לפעולה אחידה. נבחון את פעולת ההגדרה והמסגרת אל מול הפתיחות. ברור ששתי מגמות אלה, מנוגדות ומאזנות אחת את השנייה. דמיון, רגש, אהבה, ספונטניות, משחק, הומור — כל התכונות הללו שייכות לפתיחות.

לעומתן כפייתיות, ארגון, סדר, רציונליות, ביקורת עצמית, תיאום עם המציאות המעשית — כל אלה שייכים למסגרות. חשוב לדעת לתאם בין שתי מגמות אלה. התנאי הוא — אדם שאוהב את עצמו ומסוגל לבקר את עצמו.

אצל רוב האנשים מותנה קיום הפנימיות בצורך להוכיח את קיומה ומכאן שרוב בני-אדם תלויים בחברה ואינם חופשיים.

אדם חופשי ברגע שהוא מכיר בפנימיותו כמהותו הבלתי-תלויה ומעבר לכל הקיים — כמרכז חייו. בדרך זו מוגשמת החירות כערך אנושי עליון. בהבנה, רואים אנשים פלישה לטריטוריה של הפנימיות האינטימית, וזה מה שהופך את הקומוניקציה לחלקית ועצורה. כתוצאה מכך הם נשארים רחוקים מעצמם וחייהם חולפים איפה-שהוא לידם. וזאת, דוקא מפני שהם נותנים משמעות גדולה מדי להבנה, בעוד שההבנה נועדה בתיפקוד הנכון רק לחזק את קיומה של הפנימיות.

אחת ההרגשות החשובות ביותר בהוייה האנושית היא הרגשת הרדיפה, שבאה לידי ביטוייה החזק ביותר בהמשך קיום המין האנושי. האדם חייב להרתם להתפתחות ולהיות בוריה מעבר לרגע בהווה, כדי

כשממעמקים עולה הבשורה, האהבה שלי מתחילה לפעול. כל מסכת האינטלקט כאילו זהה הצידה. כשזה פורץ אז בא לי לבכות.

(מתוך רשימותיו)

שיהיה לו גם הכוח או/ו שיוכל להעמיד עצמו מעל לרגע בהווה ולשלוט בעניינים.

אותה הרגשת רדיפה היא גם המשמעות, במילים אחרות הרצון שחיינו יהיו גורם בשרשרת, בסדר החיים. כי ע"י כך נוכל להודות עם אותו סדר ולהעניק לעצמנו את הכוח ואת הבטחון מול רשעות החיים והרגע. כמובן שזה מוביל גם לאלוהים.

אבל ישנה גם דרך אחרת, שלימה יותר, ותחילתה בהרגשה השלימה שאני חי את חיי, שאני חי את עצמי בשלימות.

החברה והעבר בנו אותנו כך, שתמיד נחיה בזיקה למשהו מחוצה לנו שעליו נשליך את עומק רגשות הרציפות, השייכות וההמשכיות. הזיקה לאותו משהו בחוץ תמיד השאירה איזו מבוכה, איזה חוסר שלימות, איזו הונאה-עצמית.

ברגע שאני בונה מערכת של חירות מתוכי ואלי דרך העולם, הרי אני מבטל את אותן המבוכות בלי לבטל את הרגש, השייכות, ההמשכיות והרציפות.

לפעמים האדם תופס את עצמו מסתכל על רגשות כאילו הם של מישהו אחר, כאילו הוא רוצה לתכנת את עצמו. כמובן שזה מכניס לתיסכול, ומרחיק את האדם מעצמו.

ואולי זה חלק או שלב בדרך לשליטה, להעמדת האני מעל לפנימיות.

התוקפנות מקוזת ומבטלת את עצמה בלי הדחקה.

כך למעשה אפשר לנהוג בכל עודפי האנרגיה במידה והאדם מתפקד על רמת ה-אני, במידה והוא מחליט לשלוט ולבטא (לא לבטל) את אישיותו.

זהו הפתרון המחוכם שמערכת הנפש מציעה לנו כדי שנוכל לחיות בשלום עם המציאות ללא צורך בביטול רגשותינו.

זאת הדרך בה האהבה העצמית, שהיא הרגש השלם, עולה ויחד אתה עולים רובדי הפנימיות למעלה. זאת הדרך ל-"האושר השלם".

אני שונא את התחרות של
החצנה (עד כמה שאני חזק).
אני אדם.

(מתוך רשימותיו)

היום הבנתי, שכאשר אני מדבר על עצמי-אני — זה לא מה שאני
במציאות אלא המצב אליו אני רוצה לחזור, ומה שאני רוצה להיות —
כלומר זהו מצב של אי קבלת מציאות של קיומי בזמן.

במערכת הנפש ישנם שני מוקדים של היוון-חוזר:

1. התבונה, כלומר הבקרה החיצונית.
 2. בקרת האושר או הבקרה הפנימית.
- היחס בין שני מנגנוני בקרה אלה הוא תנאי להרמוניה פנימית וחיצונית.
בשינה פועל רק הפנימי, ובהקיץ פועלים שניהם, אבל בעיקר החיצוני.
למעשה רוח האדם שואפת להגיע לאיזון ולהתפתחות מפרה של כל
אחד במקביל לשני. וזה למעשה כל עבודת האדם ומחשבת האדם.

הפנימיות פירושה צבעים, מילים, שירים, אהבה, חופש, אור גדול.
הפנימיות — זה אלוהים. ההגיון זה העולם שהוא ברא.
למעשה ההגיון הוא הנציג של העולם הפנימי החוצה.

ה"אני", לפי הבנתי, הוא תפיסת האדם את עצמו, והתנהגות האדם
עם עצמו, על פי הנסיון שלו. על ה"אני לענות על כמה בעיות:
א. עליו להפעיל ולשלוט בפנימיות בהתאם למציאות. ב. עליו לתת
מקום מספיק לשינוי הפנימי בלי שזה יערער את מבנהו כלפי חוץ.
ג. עליו לבקר עצמו תכופות בעזרת ההגיון וההסתכלות העצמית.
ד. עליו לבדוק את נסיונו ולאמת זאת עם השגותיו.

אני מוצא קשר בין הדרך של הנסיון, ההגיון, ההבנה והביטוי, לבין
הדרך האינטואיטיבית שהאדם מוצא בה את עצמו, ושהאדם רוכש לו
ובונה לעצמו לפי תחושה פנימית.

מה יותר חזק? מה יותר מהותי ורצוי? הספונטניות המובילה או
ההגיון המקיף?

לדעתי השילוב, כלומר מצב בו התפיסה העצמית וההגיון בנויים כך
שהם משאירים מקום נרחב לזרימה הפנימית.

אני מנסה יותר מדי למצוא
סיבות, במקום לברך על מצב
שהוא נפלא וטוב.

(מתוך רשימותיו)

להלכה ישנה סתירה בין מערכת ההגיון למערכת המיסטית, אך למעשה אין זו סתירה. המערכת המיסטית באה לענות ולעזור ל־אני להשתלט כדי להפעיל בצורה הרמונית את כל המערכות.

על המשמעות

כמיהה למשמעות, במובן פסיכולוגי, נובעת מהצורך לראות את עצמי כהולך לקראת סדר גבוה יותר, למען מטרה שמחוצה לי, ושונה ממני. אפשר להקביל את זה לרצון הילד להידמות לאביו או לאימו, והאכזבה בגיל מסוים הנובעת מזה.

המוטיבציה של התת־הכרה היא להוציא בכל מחיר את האנרגיות שלה, כמו מקור מים שמכשולים מכוונים את אפיק זרימתו. כמובן שהזרימה מתעוותת כשהיא נתקלת במכשולים רבים.

למעשה ביצירה שואף האדם להפוך את העולם החיצוני לבבואה של עולמו הפנימי, ולבטל ע"י כך את הניגוד ואת המעצורים שבעולם.

הגעתי לאותה מסקנה שנית, שחיפושי משמעות הם חיפוי לאיזו הצדקה כלפי איזה ויתור ענק.

ברגע שאין ויתור, אז באופן טבעי אין צורך בחיפוש משמעות.

כשאנו אומרים שיש לדבר משמעות, אנחנו מתכוונים למעשה שהדבר תופס מקום חשוב בבנין המערכת. כלומר לחיינו יש משמעות כשהם מהווים חוליה בשרשרת החברתית, בקיום המין או בשביל אלוהים — לסדר חיים יותר גבוה או "למערכת-על". כמובן שמושג זה עובד ופועל רק כאשר אנו פתוחים להזדהות, ז"א לזהות את עצמנו כחלק מסדר זה. ורק אז יש "משמעות לחיים" במעשים, בדיבורים ובתוכנו. הטבע, או המבנה עצמו, גותן לנו את התשובה לשאלה זו.

בחינה אחרת: יש משמעות לחיינו, כאשר חיינו בתור שלימות מהווים חוליה או קשר עם סדר גבוה יותר.

אפשר לומר שאדם רואה את עצמו דרך עיני הזולת, וזהו אחד ממישורי הקיום ל-אני החברתי או למערכת החברתית כולה. הילד גדל ולומד לראות את עצמו דרך עיני הוריו, וכאן מתגבש האופן בו הוא יראה את עצמו, והדרך בה ישתמש בביקורת המודעת ובהגיון לתיקון עצמו.

המרד הטוטלי הינו האשמה עצמית ובריחה מוחלטת מהמציאות הקיימת, גם ממציאות העצמי, ובסופו הוא מוביל לבחירה במוות (איטי או מהיר).

השאלה היא איך לתפוס את עצמנו: בתור אחדות קיימת עם סוף והתחלה, או בתור אינסוף שברירי.

(מתוך רשימותיו)

על האמנות

אמנות לפי הבנתי היא משחק בין תוכן לצורה. זאת מערכת המווסתת את הראני לעולם.

האמנות מאפשרת לאדם להיות בהרגשה שכל העולם נועד לו, ושהוא הצורה של כל העולם. אחד המאבקים הנואשים של האדם הוא העימות עם משמעות "האל". זהו מאבק עם העולם החיצון כשמטרתו של האדם היא להפוך את כל העולם לתוכן כשהוא משמש כצורה. או שכל העולם יהווה חלק ממערכת יותר שלימה. והמערכת הזו תהיה הוא עצמו. ע"י האמנות אנו קובעים את הכלים בהם אנו שופטים את העולם.

ככל שהאמנות רחבה יותר או ככל שהיא מכילה יחידות, יחסים, ומבטאה מערכות, בשלימות גבוהה יותר, ומליאה יותר, הרי המוטו הראשי של הפיכת העולם לתוכן לאמן, יהיה שלם יותר, וההנאה הנגרמת רבה יותר. כי ההנאה היא אותה השלכה שאנו משליכים על האמנות ומקבלים חזרה ממנה. על יחסי תוכן-צורה, או סובייקט-אובייקט, או מאבקו של האדם לעיצוב העולם, בדמותו תוך השתנותו.

אך אם נתפוס זאת בצורה רחבה יותר, כלומר בצורת מערכת, הרי על העולם להיות בדמות תודעתנו, ועל תודעתנו להיות בצורת פנימיותנו. מכאן שתפקידה של האמנות הוא לווסת את יחסי אדם-עולם, אני-חברה, אני-עצמי.

יאוש קטן מכרסם כעכבר ב-
נשמתי
יאוש קטן הופך לצעקה
בהולה
צעקה בהולה הופכת להרס
עצמי
הרס עצמי הופך לבניה עצ-
מית.

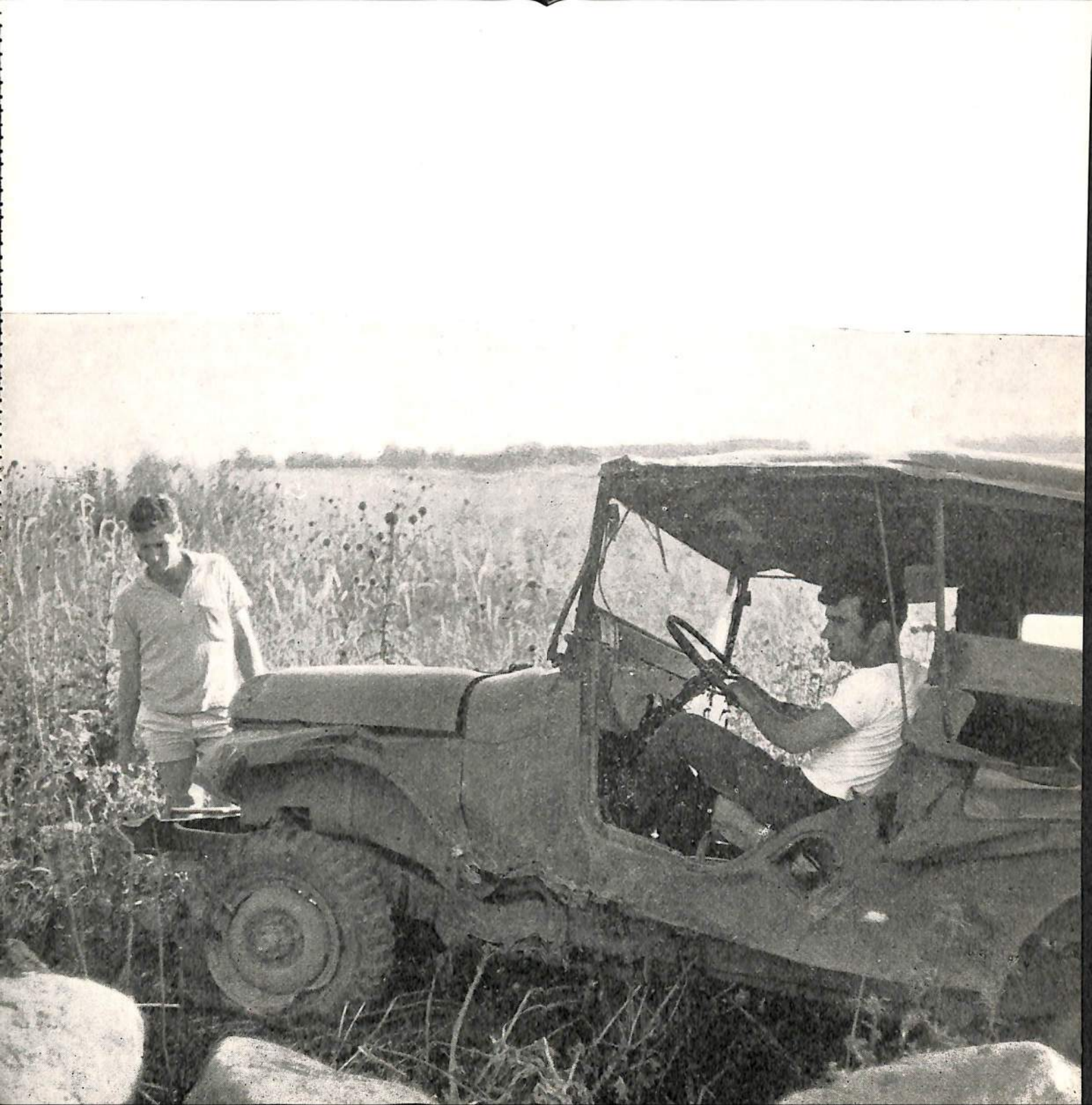
(מתוך רשימותיו)

על האושר

כל פרט שואף לספק במידה מכסימלית את צרכיו, כלומר שואף להיות מסופק לגמרי. במלים אחרות — שואף לשלימות. כי ע"י הסיפוק חסר לנו פחות כלומר יש לנו יותר. אך אנו שואפים שלגמרי לא יהיה חסר לנו. ומצב בו לא חסר לאדם כלום מהווה שלימות. מצב שבו האדם הוא הכל בשביל עצמו — כלומר מעין יחידה אוטרכית — הוא מצב אידיאלי אך נשאר בגדר שאיפה שאינה מושגת. שמתוך עצם מעמדו של האדם ביקום אינה יכולה להיות מושגת. מכיוון שהאדם נמצא בתוך עולם משתנה, הוא עצמו משתנה, צרכיו הם בהשתנות מתמדת וגם לשלימות יש בכל רגע ורגע משמעות שונה. ומכאן הפרדוקס: אדם שבחר במעשה מסוים, עד שמגיע להגשמתו משתנה האדם ובחירתו כבר אינה תמיד תואמת את צרכיו. אם אמרנו ששלימות הוא המצב האידיאלי, הרי שבמצבים שבהם אנו מתקרבים ביותר לשלימות נמצא את רגעי האושר שלנו. אלה רגעים, מפני שלשלימות ישנה משמעות שונה בכל רגע. במקביל לכך הרי המצב של הכל-בשביל-עצמו הוא המצב האידיאלי; והאושר, בהתאם, הוא היות-האדם-מספיק-בשביל-עצמו. אבל — המצב של שלימות או של הכל-בשביל-עצמו, הוא גם מצב של אין. אם כן, סיפוק מוחלט זה של צרכים הוא גם ביטולם, ואדם מסופק לגמרי הוא גם ביטול האדם. אם אידיאת האלוהים מוגדרת כהכל-בשביל-עצמו, שהוא כאמור מצב של אין, כי אז האדם שואף להתקרב לאלוהים שהוא אין, בעוד שמצד שני הוא בורח מן האין שמשמעותו מוות; נוצר כאן מין מעגל אבסורדי שמצד אחד בורח האדם מהאין ומצד שני הוא שואף לו. מצב זה של ביטול הצרכים ע"י סיפוקם אפשר להקביל עם השאיפה בטבע לשיווי משקל או אנטרופיה. אך שיווי-משקל זה לעולם אינו מושג בשלימות ותמיד נשאר עודף בצד זה או אחר. כי שיווי משקל מוחלט הוא גם מצב של אין שפירושו ביטול כל הכוחות, וביטול כל הכוחות הוא ביטול היש.

אני עומד פתאום נדהם, כש-
אני מגלה שכל הצחוק או
הגיחוכים בניי לבין עצמי,
אני בחרתי בהם בעצמי.

(מתוך רשימותיו)

נסיונות

אט אט אני מתחיל להרגיש את הצבעים
ולשמוע את המוסיקה
ולראות את המלים.

(מתוך רשימותיו)

משל קטן

הליכתו בשדה היתה איטית ונעימה.
הוא חש את משב הרוח, אויר הפריחה הרחיב את נחיריו — ולפתע
ראה עצמו פרפר עף מפרח לפרח ולבסוף נוחת על רקפת.
בא גמל-שלמה עייף וכפוף ושפך לפניו את ליבו.
נמאס לו לפרפר וניסה לעופף, אך הגמל הטרדן לא עזבו וניסה להעביר
עליו את כל משא חייו. אבל הפרפר הוא רק פרפר ולכן החל לבכות.
הדמעות שירדו מעיניו על כנפיו לא נתנו לו לעוף והוא היה מוכרח
לחכות שיתיבשו. לפתע חגה עדה של יתושים מרי-נפש, הקיפו את
הפרפר ונחתו לידו והחלו להקניט אותו. למה אתה לא עוקץ כמונו?
שאלו אותו.
הוא ביקש מהם שיפסיקו. הלא רק עכשיו ייבש את כנפיו והוא רוצה
לעוף.
אבל זה בדיוק עודד את היתושים והם המשיכו לזמום: אתה סתם יפה.
אתה לא יודע לעקוץ כמונו. אז מה אתה שווה?

הרהור (מיקטע)

את יודעת שנמות פעם. למה את חושבת שזה בלתי ניתן לתפיסה. פשוט לא נהיה יותר ולכן כלום לא חשוב. ולכן הכל חשוב. או אולי אנו חיים על עוד מישורים, שאינם ידועים לנו. יתכן, ומה שאנו תופסים במושג "אני" זה רק איזו צללית. איזה כיסוי דק, שהתכסה באינספור שכבות מעטפות ואופני קיום שאינם מובנים לנו. בא לי לשרוף את העולם ולעמוד בצד ולצחוק.

ואולי ננסה אחרת: אם נבין כל מה שקשור בנפשנו, הכל יהיה בר-תפיסה, וכי למה לא? אולי ישנן תשובות? נניח למשל שנוכל לציין איזה קו ואולי דרך בה נוכל פשוט לאהוב את הכל ופשוט יהיה טוב. ושוב: שטויות, כי ממילא נמות פעם. באמירה זו אנו כבר תופסים עצמנו כאחדות שלפתע נפסקת.

השאלה אם כן היא איך לתפוס את עצמנו: כאחדות קיימת עם סוף והתחלה או בתור אינסוף שברירי.

כל חיינו אנו נדים ונעים בין שניים אלה.

באוטובוס (רישום)

שילמתי לנהג את המגיע לו, ופסעתי לאיטי לעבר המושב בשורה השנייה, היחירי הפמי.

התרווחתי במושבי והעפתי מבט בסובבים אותי, רובם היו בגיל העמידה. הנהג התניע, והתקדם לעבר תחנתו הבאה, שם עלתה זקנה עם שני סלים גדושים.

תחילה הניחה את הסלים על מדרגת האוטובוס, אחר עלתה בעצמה. היא התנשפה והויעה והמשיכה לקדם תחילה את סליה ואחר את עצמה, צעד אחרי צעד. איש אחד שישב לפני, כנראה אדם עסוק מאד, שלף לפתע עתון והחל שוקע בקריאתו. לזוג שישב מולו אבד לפתע משהו בעל ערך, או לפחות כך זה נראה. האשה חיטטה בתיקה בשקדנות מרובה, כשבעלה מסייע לה, שניהם חוטמיהם בתוך התיק כמנסים להריח את האבידה.

מדי פעם היה הבעל מזדקף כשמבט מסכני בעיניו והוא ממלמל לעצמו: „איפה זה יכול להיות?” ואגב כך שולח בי מבטי תוכחה חטופים.

הזקנה הגיעה לנהג ובידיים רועדות פתחה את תיקה, והוציאה את ארנקה, פתחה את ארנקה והוציאה מעות, ולאחר ששילמה, הניח את סליה ליד המושבים הראשונים, שם ישב האיש השקוע בעתון, ונעמדה לידו. האוטובוס החל לנוע, מבטי האיש נדדו אלי וזעם דק ניכר בהם. הנהג האיץ, הדרך נעשתה משובשת והאוטובוס היה מטלטל. עם כל טילטול היתה הזקנה כמעט נקרעת ממקומה.

בני הזוג, תוך שהמשיכו בחיפושיהם, נעצו בי מדי פעם מבטי תוכחה. השבתי להם מבט סתמי, רואה אותם בדמיוני מעלים אותי על המוקד. — חייכתי. האיש השקוע בעתון נואש כנראה מהתקוות שתלה בי, קם לפתע ופנה לזקנה והחל להתנצל בשטף. וכך המשיך בעוד הזקנה מנסה כל הזמן לומר לו משהו, אך אינה מצליחה להשחיל מלה.

הנוסחה שלי למען חיים מאושרים היא להיות משוחרר שיכה לבעור ללא אור.

(מתוך רשימותיו)

לאחר שסיים את נאום ההתנצלות אמרה לו הזקנה: תודה, אבל עלי לרדת.
האיש נבוך ורגע ארוך לא ידע מה לעשות. לבסוף כיסה את פניו בעתון.

דו-שיח (מיקטע)

את שואלת אם אני אוהב אותך, תארי לך שהייתי אומר כן, אז היית שואלת עצמך: זאת היא אהבה?
לפעמים נדמה לי שכל מה שקורה זה לא באמת, כלומר זה עובר איפה-שהוא לידנו ולא בתוכנו ממש.
ואז אני תוהה מה הוא אותו תוך ממש. אני מתחפר בתוך עצמי, מנסה להגיע לאותו תוך ממש. ואני מחפש.
אני חושב: אני רוצה מאד לרצות משהו, אבל בכל מהותי. משהו שיאחד את חלקי הפזורים.
מטרה. פשוט משהו שאני (כולל אותי ועצמי) ארצה בו בלב שלם, וללא היסוסים. ואז אני מקווה לא למצוא אותך, כלומר לרצות אותך, לרצות לעשות אהבה, או לרעוב לאוכל, ואז כשזה חסר, ואני לא יכול להשיג זאת מיד, אני מכוון לכך את כל ישותי, מחשבותי וכוחי.
לפעמים אני רוצה שתעזבי אותי, שתפגעי בי, כך שארצה לנקום בך, שארצה מאד. ואז אני ארחם על עצמי.
לפעמים אני רוצה לחלום ולזכור את החלומות, לחוש אותם מחדש. אני מרגיש שקורים בי עוד דברים, מעבר למציאות האמיתית.
אני מנסה להיות קשוב לעולם פנימי זה. אני רוצה בעתיד לשלוט עליו. תארי לעצמך שהייתי יכול לשלוט באופן מלא על חלומותי — זה היה נפלא! הייתי חולם, הייתי חולם שאני עף, שאני עף קדימה, מרחף. הייתי חולם שאני מוקף יפיפות שאוהבות ורוצות אותי, ואני עם כולך ביחד. ואת אומרת: תפסיק עם זה. לא, זה רק הזיה, אני אומר. לא שאלתי אם אתה אוהב אותי, את אומרת. אבל נראה לי שאתה איפה שהוא בורח ממני, מעצמך, ואני רוצה להיות שם איתך.
אבל את בכל זאת, את בכל זאת איתי —

עורו הלבן אל מול השמש בהק והיה כמתגרה בה.
עיניו הצטמצמו כרי חרירים, מעין אשנבי ירי.
הוא ישב על גבי סלע והביט לפניו אל המרחב השומם. המדבר והשממה
היו גם בתוכו. הוא קם והמשיך ללכת.
הוא רצה להרחיק לכת ככל האפשר מעין אדם, להבלע בחול, להיסחף
עם הרוח, להטמיע את שנאתו העמוקה בתוך המוות המדברי.
כך צעד שעות, כאשר השנאה היא הדלק המניע אותו. עד שעייף.
הוא ישב לנוח. לא רחוק ממנו ראה לפתע מעיין זורם. נרגש ומתפעם
ניגש למעיין, שטף פניו, רחץ גופו ונרדם. ובשנתו ראה עץ גדול
ועתיק, ומן העץ נובע נחל, וכשהתעורר הבין שהוא חוזר אל נביעת
חיו —

משחק הכנות

הקדמה

המצאה זו היא משחק שלחן, או משחק חברתי, שהעקרון בו הוא: משחק בתכונות המשתתפים והיחסים שביניהם.

מטרת המשחק היא: להביא למודעות המשחק בעיני עצמו ובעיני החברה הקרובה אליו (שאר המשתתפים) ענין תכונותיו, ובחינת מידת הכנות, הביקורת העצמית, כושר ההתבוננות, וההבחנה בחברה.

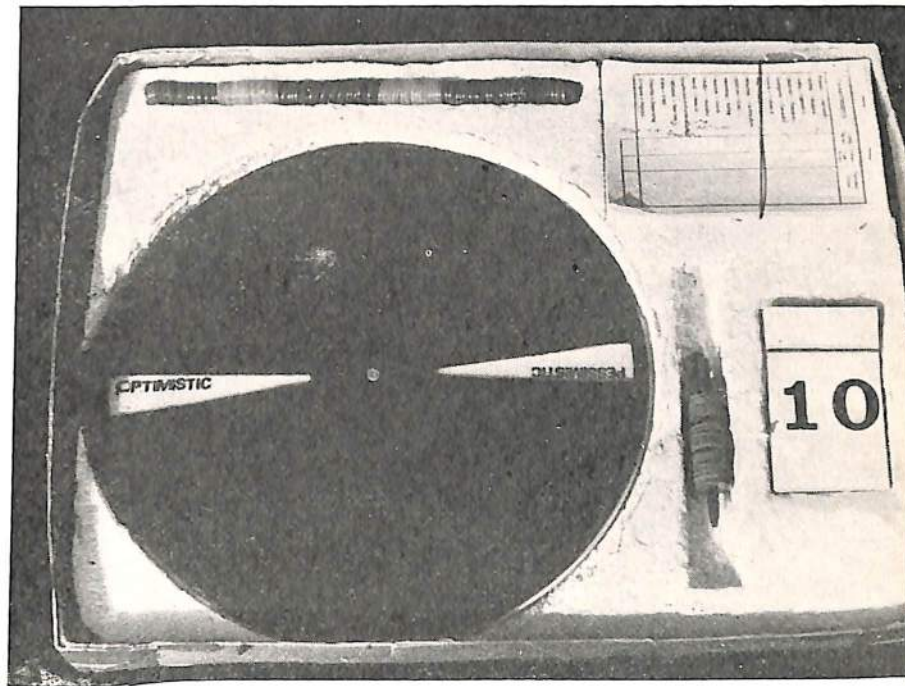
בעזרת המשחק, אפשר לברר מה היחסים בין המשתתפים בו, מה חושב, איך רואה כל משתתף את זולתו, וכל זאת תוך מתח תחרותי ושאיפה לנצח.

המשחק מחולק לשני חלקים: הראשון עוסק בתכונות המשתתפים, השני ביחסים ביניהם.

באופן כללי, המדד הוא הכנות.

מימין :
 הדגם המקורי
 ל"משחק הכנות".

למטה :
 המשחק כפי שעוצב
 בגרמניה.

בננו זאביק היקר

נולדת במזל מלחמות. בתום מלחמת השחרור. ונפלת בצורה
אכזרית בקרב איום על שמירת ראש הגשר בסואץ במלחמת יום
כיפור.

אחרי תקופה שציינת אותה כמאושרת ביותר בחייך במוסד
החינוכי, התגייסת לשריון, ואתה בן 18.

כמעט שנה חיית בתנאי מלחמת ההתשה בסיני. שנאת אלימות
ומלחמות.

לפי דבריך — תקופת שירותך בצבא פגעה קשות בחירותך
ובאישיותך.

חיית מחונן במוח חריף ובמחשבה מקורית.

התבלטת במשחק המלכים ובפתרון בעיות חשבון בדרך מקורית.

רגיש ועדין-נפש היית, אוהב אדם ומוכן תמיד לעזור לאחרים.

אולי כל זה השפיע על התלבטויותיך בהבנת העולם ובחקר נפש
האדם. ביטוי לכך נתת גם במשחק שהמצאת — משחק הכנות
לדינמיקה קבוצתית.

יצאת לתקופת מה מביתך הקבוצי שהיה יקר לך, בכדי להתבודד בעיר ולהגיע לפי דבריך לביטוי בכתב של תפיסתך בענין האושר. כמעט שיצאת לדרך המלך.

אבל הגורל המר והנמהר רצה אחרת.

כששתינו לחייך במלאות לך 24, בראש השנה, לא תיארנו לעצמנו שזאת פגישתנו האחרונה.

החלפנו דברים על עתידך. היתה לנו הרגשה שהשתכנעת שתוכל להשיג את מטרותיך בביתך הקבוצי. ברגע שעמדנו לממש את התוכנית קרה האסון.

ב-16/9/73 כתבת: „בדרך לשמיר הבחנתי שוב בערגה חזקה לעבר, שקושרת אותי למקום. לעתים עולים בי געגועים עזים לעבר. אני מכיר מקום שהוא שורש החיים שלי, ואני קשור אליו“.

איזה ימים קשים באו עלינו! מי חשב בראש השנה שלא נוסף לראותך!

מאותו יום-כיפור נורא הכל השתנה אצלנו בבית, במשפחה. לצערנו לא זכינו אפילו ללוותך בברכת שלום בצאתך למלחמה הנוראה, שבה נפלו רבים ואתה ביניהם.

זאביק, זכור לנו הדי"ש הראשון שקיבלנו אחרי שבועיים של ציפייה וכולם השתתפו בשמחתנו. כולנו קיווינו שנזכה לראותך בשובך מהתופת. פתאום הכל השתתק ולא שמענו עליך יותר. כשבועיים המשכנו ללכת לדואר בתקווה לקבל מכתב ממך, וחזרנו עם דמעות בעיניים, דאגה וחרדה רבה בלב. אחרי הימים הנוראים של חיפושים וחוסר וודאות, התבדו כל תקוותינו כשהודיעו לנו שנפלת בקרב על מיסורי, יום אחד לפני הפסקת האש.

כמה שזה נורא וזועק לשמים, זאביק!

חבריך סיפרו לנו שלא רצית להלחם נגד גורלך. להפצרתו של חבר שתעבור לטנק בפיקודו, סירבת. וגורלך נחרץ בזה.

שובצת לקרב האחרון שלך ברגעים האחרונים וממנו לא חזרת עוד.

זעקה גדולה יוצאת מלבנו : ער מתי תשכל חרב?
בלבנו תשאר תמיד ולנצח נזכרך — בננו היקר היקר זאביק

ההורים

אח שלי, ידיד לי, זאבי !

כואב כל כך !
לעיתים נתפס, וחותרך כמו סכין.
קשה להבין,
למה ?

בדרכו אל האושר, בפריחתו אל החיים,
בבדידות העמוקה עם הרצון לתת ולאהוב,
אדם שהוא כל כך אדם.
שהוא נהדר שכזה עם עינים ירוקות בוערות
באש החיים.
פעם אמר : „אני רוצה להרגיש עמוק כמו היס,
בהיר כמו השמיים, ושלם כמו הטבע“.

והוא איננו...
אין מילים, רק עצב תהומי,
וגעגועים אין-סופיים...

לאח שהוא כל כך אהוב ויקר...

שרה

ילדות ונעורים

אני מרגיש את האקטיביות היוצרת שבי.
זהו כוח עצום חזק ומופלא שאני מודע לו, ותמיד
חיכיתי שיפרוץ מתוכי,
ואני שמח ומאושר שהוא קורא לי.

(מתוך רשימותיו)

כיוון שאין לי את הבקרה
מאחרים, כיוון שאני לא מק-
בל שום עצות מהחברה, אני
חייב לתת לעצמי. ברגע שאני
מעודד את עצמי אני מאבד
את הראייה האובייקטיבית.
אני נופל וקם אבל עדיין אני
לא מגיע.

(מתוך רשימותיו)

מכתבים מידידה

...כתוב לי על מה בעצם אתה עובד (כעבודת גמר)?

פילוסוף מאיים? בעיה מאיימת? שיטה? ספר?

אני חושבת שאתה מוכרח למצוא לך איזה תחום מסוים מוגדר,
אחרת תטבע בתוך הפילוסופיה. איך אומרים: „תורה עמוקה
מני ים“.

...אתה זוכר כשטיילנו סיפרת לי שפעם היו ע"י הקבוץ שלך
מוקשים. כנראה שזה לא כל כך פעם, זה צריך להיות די איום
לגור שם.

...אותר לך שתעשה למכתבי זה ניתוח גרפולוגי, או תוכני או פילור-
סופי או... איך המצב זאבי קיפוד!

לא איכפת לך שאני קוראת לך קיפוד, נכון? זה נורא מתאים לך
— נחמד ודוקר. עוד מעט יגמרו לנו שנות חיינו היפות ביותר.
כמה שצר בבית הקטן שלנו בקבוץ ורוצים לצאת לעולם הגדול,
בכל זאת זה די מפחיד לצאת מן החממה.

גם אתה חושב ככה? אתה ודאי פחות. למזלך יש לך נטייה לקחת דברים כמו שהם, וכשאתה מכניס אותם להכללות מופשטות, פילוסופיות, אתה בכלל מנטרל אותם. בדרך כלל יש עניין לדבר אתך בעיקר כשאתה מתווכח...

...שלום קטרן!

קטרן — הכוונה לאחד שמקטר עשן, ואם חשבת שזה „קוטר“ או קנטרן, האסוציאציה כולה שלך באשמתך.

כדאי שתשמור על עצמך, אל תעשן שרשרות, והעיקר אל תטפס על מוקשים.

...הסתכלתי חזק בבני משפחתך בכדי לדעת מי אחראי ליצור שקוראים לו זאבי!

...זה נהדר שאתה מסוגל להבין דברים בלי הסברים.

אתה יודע לדעתי אם אנשים מבינים אחד את השני ברמז, מסוגלים לצחוק על אותן בדיחות, אפשר להקריא להם שירה, ומוצאים שפה משותפת — זה משהו...

זאביק

מפי חברים

אני זוכרת אותך במוסד, בשיעורי המתמטיקה, בין הראשונים פתרת את תרגילי החשבון והמשוואות המסובכות, אך כשנשאלת כיצד, באיזה דרך? קשה היה לך להסביר, „פשוט“ אמרת, „הרי זה כה פשוט“, „מה הבעיה?“

במעבדה היה זאבי המסוכן מכולנו.

כשהיינו נכנסים לשיעורי הכימיה למעבדה (אצל פנחס) היה נדלק האור האדום. עוד לא הספקנו להתישב וזאבי כבר היה עסוק בנסיונות פרטיים משלו, בהמצאות שונות ומשונות, וכלה במעשי קונדס מסוכנים...

טלי רגב (באזכרה)

זאביק

עברה כמעט שנה מאז, ואני עדיין מסרבת להאמין.
כל כך רצית לחיות, ליצור משהו יפה וחדש שעדיין לא חשבו עליו,
שעוד לא נוצר ועדיין מחכה... מחכה לך.
אני זוכרת אותך כילד צעיר, מלא מעשי קונדס ומשובה, ותמיד
בתוך כל אלה עולה שאלתך: למה כך? מדוע לא אחרת?
אחר-כך במוסד התלבטויות רבות והשאלה:
איך לבנות חיים יפים יותר?
גם אז עסקת במעשי קונדס. לץ קראו לך אף שלא היית ליצן.
רציני היית ותמיד חקרת ושאלת בקשר למופלא ממך.
אני זוכרת את הימים בבית, החופשות:
ישבתם שלושה ושרתם אתה, ברכה ושלמה. חלמתם אפילו על
שלישיית זמר. אך אחר-כך באה כיתה י"ב עם כל בעיותיה...

חנה

...אני נזכר בתקופת המוסד: זאבי ואני ישבנו ליד אותו שולחן
או בעצם מאחוריו, שם שיחקנו שחמט בזמן שעורים משעממים.
אין צורך להוסיף ידו של מי היתה על העליונה. זאבי יכול היה
להקריב כלים מתוך חוסר תשומת-לב, אך תמיד ניצחה התוכנית
הדמיונית המבוססת על ראיית כמה צעדים ומהלכים קדימה.
בשעורי מתימטיקה ופיזיקה היה נעזר בי כבמכונת חישוב:
„שלמה כמה זה 4×56 וכו'... אני תורגלתי לתת לו תשובות
מהירות וכך — ביחד: הוא עם דמיונו היוצר ואני עם השאלות
והתשובות הפשוטות הבאנו לפתרון (בעיקר בזכותו) של בעיות
מסובכות.

...בצבא היה זאבי הראשון שהפתיע אותי בראייה קדומנית, לאחר שלא הצליח להשתלב בטייס, ידע לבנות וליצור לעצמו מצב והשתדל שהצבא לא יפריע עד כמה שזה היה ניתן.

עוד תמונה שעומדת לנגד עיני תמיד: לפני כשנה ויותר כשהייתי במילואים וזאבי נשאר כאחראי בפרדס על ההרכבות שביצענו ועל הטיפול בהן — אמר לי זאבי אחר-כך: „זו עבודה עם המון סיפוק. רואים איך כמעט משום דבר, גדלה מהות וכמות חדשה“.

למען האמת די הופתעתי כשחזרתי מהמילואים ומצאתי את כל ההרכבות תמוכות, את השקיות המכסות מורדות והשטח מושקה (ע"פ הוראות).

בסופו של דבר נראה היה לי שזאבי הקדיש את עצמו למשימה זו, ומצא בזה סיפוק, למרות שהיה עובד חדש ולא מנוסה בסוג זה של עבודה, הוא הכניס מקוריות ורעיונות חדשים בזמן הקצר שעבד בפרדס והשתדל תמיד למצוא דרך לעשות את העבודות בצורה יעילה יותר מהמקובל. אותה מקוריות שהיתה גם ברעיונותיו הכלליים, שרק חלק מהם עלו על גבי הכתב, ושאת רובם השתדל לעמת עם ידידיו, אפילו עם אלו שלעגו לו על דרכו בחיים...

שלמה כהן (ארה"ב)

באמנות הם הופכים את ה-
עולם לה-^ל מעצמם, כשהם
— המשחקים — קובעים
את החקים וגם נקבעים על-
ידם.

(מ:ת:ך רשימותיו)

קצת על אמנות

(עבודת נעורים — במוסד)

מאמרי זה מכוון לאלה אשר מתעניינים באמנות ומתלבטים ביחס אליה. כאשר מדברים על אמנות מתכוונים אנו לספרות, מוסיקה, ציור ועוד... נשאלות השאלות: מה מיוחד בהם? מה תפקידם? ומה ערכם בחיי אדם?
א. לכל אדם עולם רוחני משלו אשר מורכב מערכים מסויימים. ערכים אלו מתבטאים במעשינו, ביצירתנו, ובמחשבתנו. אך כל עוד ערכים אלו לא מוגשמים הם נשארים בחזקת אידיאה, רעיון, ערך. ערכים אלו דורשים את הגשמתם ומהווים צורך מסוים אצלנו, כי רעיון והגשמתו מתקרבים לשלמות מסוייבת ולשלמות זו שואף האדם.

אך מה לזה ולאמנות? ובכן האמנות נכנסת גם היא לקטגוריה של הגשמת ערכים. את האמנות נוהגים להגדיר כך: האמנות היא נתינת משמעות לחומר. החומר — אם זה צלילים במוסיקה, צבעים בציור או צורות בפיסול, היוצר מצרפם כך שיהיו תואמים את הערכים הרוחניים שלנו, וכשהם תואמים את ערכינו אז אנחנו נהנים, מכיוון שהיצירה הנ"ל הגשימה ערכים שלנו, וערכים אלו היו בחזקת צורך שסופק ואנו נהנינו מסיפוק זה.
במוסיקה — בא המלחין ומצרף צירוף מסויים של צלילים כך שיהיו תואמים את ערכינו המוסיקליים.

בספרות — הניבור הוא האדם שערכיו המוסריים והחברתיים לרוב זהים עם שלנו, וכשהוא מגשימם תוך העלילה, כאילו מגשים הוא את ערכינו אנו, מכיוון שאנו מזדהים אתו, והזהות זו פירושה שאנו רואים בו צלם של דמותנו.
ב. אופיים של הערכים הרוחניים.

במושג ערך אני מתכוון לכל מה שנמצא בעולם מחשבתנו — עולמנו הרוחני. נשאלות השאלות: מה מהותם של ערכים אלה? האם הם זהים אצל כל פרט ופרט? האם הם קבועים או הם משתנים?
ערכים אלו נקלטים מהסביבה והם שייכים למה שנקרא המרכיב הסביבתי של האישיות או של עולמנו הרוחני.

נקח לדוגמה את המוסיקה. ידוע הדבר שכדי ליהנות ממוסיקה רצינית יש להתרגל לשמוע אותה (תוך סבלנות), ואז משתרשים ערכים אשר תואמים את המוסיקה הזו, ואז כבר נהנים ממנה, מכיוון שערכים אלה מוגשמים תוך שמיעה, אך אין זה אומר שערכים מוסיקליים נקלטים רק בצורה זו.

ערכים מוסיקליים נקלטים כבר מגיל צעיר כשאנו שומעים את האמא או את המטפלת שרה, כל זה מרגיל אותנו לצירוף זה של צלילים. באם נאזין למוסיקה מזרחית או יפנית שאוזננו לא רגילה בה, לא ניהנה ממנה. אפשר להוכיח את זה גם בשאר סוגי האמנות.

ערכים אלה אינם בעלי אופי תורשתי קבוע אלא הם נמצאים בהתפתחות מתמדת. אפשר לומר את זה כך: נניח שנותנים לנו ערכי יופי מסויימים והאמן הנותן להם ביטוי מושפע מערכים אלו. אמן שמבטא אותנו צריך שיהיו לו ערכים דומים לשלנו, כי האמן המבטא את עצמו מבטא גם אותנו והוא מושפע כאמור מערכים אלה.

עד כאן ההשפעה של הערכים על היצירה. אבל נניח שהאמן הוא חדשן במידה מסויימת ומכניס ביצירתו משהו חדש, הגורם החדש הזה משפיע על ערכינו בכיוון התואם את השינוי החדש. מכאן השפעת היצירה על הערכים.

הוה-אומר שיש השפעה הדדית: הערכים מזה והאמנות מזה תוך השפעה הדדית. באופן כללי נאמר כך: מכיוון שערכינו נקלטים מהסביבה, ומשום שמעשינו מכוונים ע"י ערכינו, ומעשינו משנים את הסביבה, לבסוף הסביבה משפיעה השפעה חוזרת על ערכינו.

זהו האופי הדיאלקטי של פעולות האדם ובתוכן האמנות. עד כאן עסקנו בקשר שבין הסביבה והיצירה.

אך יש גם לבחון את היחס בין היוצר ליצירתו.

היוצר הוא כעין צורף אשר מצרף סוגים שונים של חומר (צורות, צלילים, צבעים ומילים). הוה-אומר יוצר לפי ערכיו. יוצא מכאן שערכיו הם המכוונים אותו לפעולה זו.

אפשר לומר שכל אדם יש בו מן היוצר, אך האמנים הם אלה אשר מבטאים, לשון אחרת הם אלה אשר צירוף החומרים הנעשה על ידם נעשה בצורה התואמת ביותר לערכיהם, ובמידה רבה גם לערכינו.

אני מרגיש כעת חזק, בטוח,
שלם ואוהב. זהו המצב ש-
ממנו אני רוצה לגשת ליצירה.
(מתוך רשימותיו)

ובאם היוצר הוא כעין צורף, אז אין לו שליטה על יצירתו, לאחר שיצאה מתחת ידו ; ועל הצרכן לראות ביצירה זו רק אותה ולא את האמן שיצר אותה. (ומזה השלכות בענין הויכוח סביב וואגנר ויצירתו המוסיקלית).

מכל הנ"ל אפשר להסיק מספר מסקנות : ליצירה אין קיום אובייקטיבי. כלומר איננה קיימת בלעדי האדם, כי יצירה זה נתינת משמעות לחומר, ומשמעות היא רק בשביל האדם ; כך שאם אין אדם, אינה קיימת משמעות ונשאר רק החומר בצורת תוהו-ובוהו. וזה מפריך את הדיעה בדבר „אמנות לשם אמנות“. ליצירה יש ערך שונה ומשמעות שונה לגבי כל פרט ופרט, מכיוון שעולמו הרוחני שונה. כל זה אומר שעל כל פרט לקבוע את יחסו ליצירה מסויימת לפי הרגשתו בלבד ולא לפי מה שחכמים ממנו אמרו עליה.

אך אינני שולל באופן טוטלי כל נסיון להערכת יצירה בצורה כוללת. מכיוון שעם כל השונה, יש גם הרבה דמיון בין עולמות רוחניים של בני אדם. ולכן יתכנו הערכות שטובות לציבור אנשים.

פרפרית

מעל לכל היא מרחפת
על הכל היא שם צוחקת
קדמה ימה וצפונה
כיוונה הן לא אדע
את הכל רוצה לחבוק היא
אך האין הוא מזונה
זאת הנפש מי ידע
צפונותיה כיוונה

(חיבור נעורים)

מתוך מכתביו

...קיבלתי תאריך גיוס ל-29/10/67.

לפני הצבא אני מתכוון לתפוס שלוה ומנוחה, וגם לסכם לעצמי את מחשבותי, כדי לא לאבד את רציפות המחשבות, לאחר הצבא. נוסף לכך רוצה אני שיהיה מה שיחזיק אותי, ביחוד שבצבא נהפכים למספר. ע"י השקפתי ומחשבותי הרשומות יתאפשר לי להרגיש את עצמי מיוחד, דבר שעוזר לי תמיד.

מהצבא אני לא חושש. אני יודע שזה לא יהיה נעים אבל זה מושך אותי ואני בציפייה לבאות...

שלום רב!

לחברה 9/12/67

תפקידי כחניך תורן נגמר, המפקד כמעט הוציא אותי הביתה כחניך מצטיין.

הנוף כאן יפה למדי ביחוד כשיש שמש.

התנאים טובים, גרים מחלקה שלימה באיזה צריף מיוחד, וזה יוצר אווירה מיוחדת. יש במחלקה שלי חברה מכל הסוגים החל מגומרי אוניברסיטה וכלה בבני ישראל השנייה והשלישית.

לומדים להכיר סוגי בני אדם ומנטליות שונה.

יש כמונן קבוצניקים, וזאת החברה הקרובה שלי. נוסף לזה גומרי אוניברסיטה שאיתם אני מתווכח ומתפלסף. נוסף לכך אני משחק שחמט בשעות הפנויות. בעוד כחודש נגמור את הטירונות ואז...

...ממכתביך האחרונים יכולתי להכיר לדעת ולהבין את מצבך.
זה שאת מתיאשת מהאנושות ומבני-אדם מהר כל כך, זה מפני שאת
תמימה, ותמיד את שואפת למצוא בבני-אדם את הטוב ואת מאמינה
יותר מדי בבני-אדם, במקום שתראי את האדם כמות שהוא, ותקחי
בחשבון בשבילך את האפשרויות הרעות ביותר. את פשוט מטפחת
תקוות שוא על חשבון טוב לבם של אלה הטובים.

להצליח זה דבר יחסי. אפשר להצליח ואפשר להכשל. כל זה תלוי איך
שהאדם קיבל את זה, קיווה או ציפה.

לדעתי אסור לך לראות במקרה זה היחידי כשלון אישי שלך, כי זה
לא כך. ואם זה לא כשלון אישי שלך, הרי אין לך כל סיבה להיות
מיואשת מהחיים שלך. אם במקרה זה יצא שלא קיבלת את הקבוצה
שרצית, לא חשוב למה, את צריכה להשלים עם זה. תמיד תנסו להוציא
את הטוב האפשרי מחניכך ולצפות לגרוע ביותר.

אולי זה נשמע לך כהכללה פשטנית מדי, אבל אני למשל תמיד נוהג כך.
אבל זו גם שאלה של אופי.

תראי שכל החיים עוד לפניך, ועוד יהיו לך הרבה אפשרויות להצליח.

קשה לי להגדיר את מצבי
ואני כבר לא רוצה. אני פשוט
רוצה לחיות!!

(מתוך רשימותיו)

16/12/67

...את צריכה לנסות להגשים את עצמך, והעתיד מלא אפשרויות, ולא
תמיד יש יאוש. וגם אח אל לך להתיאש מהרגע הנוכחי.
אני תקוה שתמשיכי ותצליחי, תתבגרי ותתחסני אחרי הכשלון הראשון.
עכשיו אספר לך קצת על עצמי.
בתור טירון אני מרגיש מצוין, חברה טובים, מורל באופן כללי גבוה למדי.

אי-שם 27/1/68

שלום רב!

...עכשיו כשאני בצבא מסלולי המחשבה שלי ואופי המחשבה שלי שונים
כך אני בכלל לא חושב על בעיות של משמעות חיים וכדומה. ובמצבי
אני גם לא מסוגל לענות לך על כל שאלותיך.
...אנחנו כעת במצב של השלמת הטירונות ע"י זיבולים ובילבולי מוח.
אבל גם זה יעבור...

למשפחה

אי-שם 4/6/68

למשפחה שלום רב!

...לא ידוע מתי שאוכל לבוא הביתה לחופשה קצרה. ככה זה בשריון,
מעט חופשות אבל ארוכות...

המורל מספיק בקושי בכדי לגמור את השלב הזה...

עדיין לא ברור אם אמשיך להתקדם או אשאר חייל פשוט. אמנם דבר
זה לא מטריד אותי. במקרה כזה ישאר לי הרבה זמן בכדי ללמוד,
ולהשלים. ובאם אלך לקורסים אוכל לשכוח מלימודים. כך שלכל דבר
יש מגרעת משלו. אני משתדל למען עצמי להצליח, אבל זה תלוי בהרבה
גורמים, שלא תלויים בי ובכשרונות או ההתאמה שלי להיות מפקד, אלא
ביחס של המפקדים והערכה לפי קריטריונים לא תמיד כל-כך איבייקטיביים
של המפקדים הישירים. כך שבאם גם לא אתקדם לא אראה בזה כשלון
אישי אלא פשוט חוסר מזל.

אבל השאלה היא איך הקבוץ ואנשיו יראו את זה.

האמת היא שבשריון זה פחות חשוב, היות וכמעט אין הבדל בתנאים
בין קצין וחייל נטוט. אבל השאיפה היא אך ורק למען להוכיח לעצמי,
ובדיקת כושרי...

שוב ראיתי — לצערי —
שכל האנשים שאני קשור
אתם, אני הוא המוביל, ואני
כמעט לא יכול להעזר בהם.
(מתוך רשימותי)

שלום רב!

...אני נמצא כרגע במסגרת של צוות (במקרה) של 4 אנשים נטולי שאר רוח וקשה לי קצת להיות אתם (למרות שמסתדרים), ואני מתגעגע לאדם שאוכל קצת לשוחח אתו ולהחליף דיעות. אני נמצא במקום עם תנאים מצויינים, יש הרבה זמן פנוי לכן אני בולע ספרים, עתונים וגם קצת מהרהר. למרות תנאי הקיט בהם אנו חיים פה אני מתגעגע וחושב הרבה על הבית.

...עכשיו אנסה לכתוב לך מהרהורי לבי...

הצבא לא רק נוחן מסגרות חיים אלא גם מציב מסגרות למחשבה. קשה לי מאד כאן לרחף קצת ללא האוירה המתאימה — ריבוי שיחות, כיוון שבשיחות עם אדם אחר למעשה אני משוחח עם עצמי, וכך אני מפתח ביתר קלות את מחשבותי ואת הרהורי. הגרוע בצבא הוא, שאדם מתעורר בבוקר ואין אף רגע לפענח לגמנם ולחיות באווירת חלומותיו, וזה מה שבהתחלה היה חסר לי מאד. לא יכולתי לשכב, לעצום קצת את העיניים ולחשוב על חלום שחלמתי, דבר שאני אוהב מאד לעשות. בהתחלה הייתי נמצא בחלומותי באווירת הבית, הייתי מתעורר וברגע הראשון לא תפסתי שאני נמצא בצבא (ולא בבית). אבל מיד המציאות טפחה על פני וחטפתי רגע של יאוש עד שהתגברתי על זה.

עתה כשיש לי זמן במשך היום אני לפעמים גרדם או מנמנם בכונה בכדי לחלום. ובאם אני מצליח לחלום אני מנסה לחיות את החלום למשך מספר דקות, ואחר כך יש לי הרגשה מצוינת. אני חושב מה זה משנה אם זה קרה בחלום או במציאות, העיקר שהחוויה נשארת ומשפיעה עלי. וזאת באמת השאלה, באם החוויה בחלום באמת משפיעה עלי כמו המציאות? האם זה לא היה נפלא באם היינו יכולים לשלוט על מוחנו ולחלום כרצוננו? זה יכול להיות אחד הדברים הגדולים של המאה. כל הסמים הללו מנסים ליצור אשליות וחלומות, והאדם בן זמננו זקוק לחלומות ולאשליות. זה אולי המקום האחרון שנשאר לאדם שאינו נשלט ע"י העולם האובייקטיבי האכזרי.

זה הכל בינתיים וזה יספיק להפעם.

1/7/68

שוב רציתי לברוח לעתיד,
לעבר, אבל זה רק הרחיק
אותי מעצמי. כשהתקרבת
מצאתי בדידות.

(מתוך רשימותיו)

למשפחה

2/2/29

למשפחתי היקרה!

...אני מרגיש טוב והכל בסדר אצלי, התנאים כאן די טובים מכל הבחינות... ואני גם משחק הרבה שחמט עם יריבים ברמה גבוהה... אני גם לומד אנגלית ועוד...
עדיין לא ידוע מתי נבוא לחופשה אולי תוך שלושה שבועות. הקוו עכשיו שקט ואין בינתיים מתיחות רבה אצלנו. את המכתב אני שולח עם צלי מעמיר שהוא ה"מ"מ שלי. מזג האויר כאן הוא מצוין ממש אביבי ולא קר במיוחד. רב תודות עבור החבילות...

שלכם שלום ולהתראות

3/3/69

למשפחתי היקרה שלום רב!

...אני מקווה מאד לבוא לחופש בקרוב הביתה. כ-7 שבועות לא הייתי בבית ואני כבר מתגעגע מאד. בכדי שהזמן יעבור על הצד הטוב ביותר אני משתדל לעסוק כל הזמן בפעילויות, משחקים, ולימוד. החיים כאן הם כעת די נוחים, יותר מאשר קודם. אני מצטער שלא אוכל לבוא הביתה לפורים ולהיות אתכם אבל אני מקווה שתבינו את המצב ותשלימו עם זה, כמו שאני עשיתי בלית ברירה.
כנראה שאוכל ללכת לקורס מט"קים הבא בעוד כחודש וחצי. מזג האויר יפה, האוכל טוב ומשביע.
אמנם ישנן כאן מדי פעם קצת יריות, אבל אל דאגה זה לא כלום... אמא ספרי איך עברה עליך ועידת הקבה"א שהשתתפת בה כציר. קראתי עליה בעתונות קצת.
שרהלה תמר אבא למה אתם מתחפשים בפורים?
איך היה הריקוד, שרה, שרקדת?
אני מאחל לכם פורים שמח אף על פי שאני לא אשתתף בו. אני מתגעגע אליכם מאד ומקווה להתראות אתכם בקרוב.
שלכם האוהב

למשפחה היקרה!

לאחר החופשה הקצרה בבית הרגשתי כמה טוב בבית, וכמה חבל שאי אפשר להיות בו. אני מודה לאמא אשר דואגת לי כל כך, שחזרתי עם הציוד המלא והגקי, דבר שגורם להרגשה טובה...
עתה חזרתי לחיי השגרה כשעינינו נשואות לחופשה הבאה שעדיין לא יודעים מתי תהיה. ממשיכים בערבים לזבל לנו את המוח והמשמעת הולכת ומחמירה. לא נורא, מסתגלים לכל מצב.

מהתעלה

בזמן מלחמת ההתשה 1969—70

למשפחה היקרה שלום רב!

...לרגל המצב החם בוטלו החופשות ואין סיכויים בשבועות הקרובים לבוא לחופשה.

זה קשה מאד אבל אין ברירה. אני מחזיק מעמד.
אצלנו פחות "שמח" מאשר ביתר המקומות, כלומר אין מה לדאוג. אני בריא ושלם אבל לא שלם עם עצמי כיוון שהבית חסר לי.
...זה הכל בינתיים. שלכם באהבה וידידות.

להורים בחו"ל

מזאבי בשמיר

לאבא-אמא היקרים שלום רב!

אני כאן בשמיר ליומיים.

בדרך ישנם רעיונות חדשים.

באופן כללי אני מרגיש יופי.

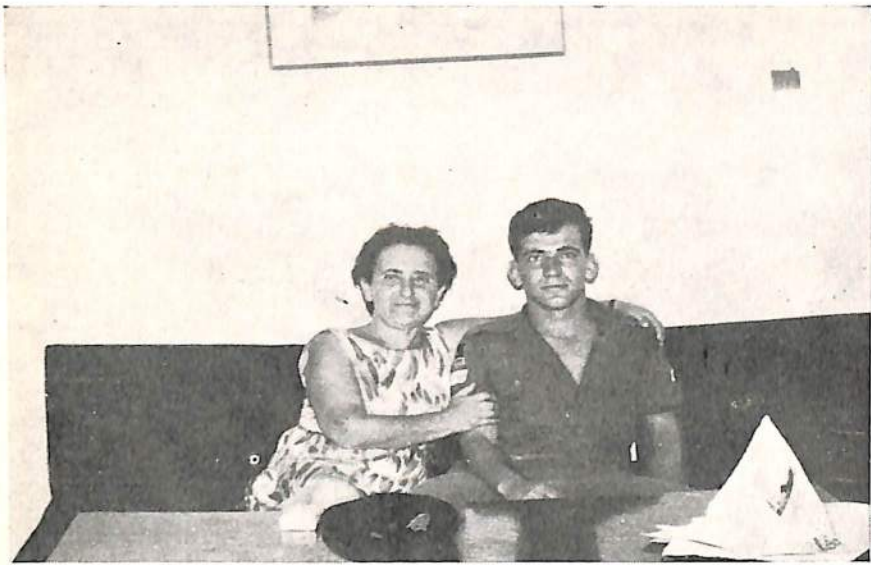
אני מקוה שאתם נהנים ומנצלים כראוי את אירופה.

אבא אל תריץ את אמא יותר מדי.

לאט לאט ותיהנו מכל רגע.

תמסרו ד"ש לאירופה בינתיים.

להתראות שלכם

במלחמה

ידעתי בתוכי תמיד שאני די חזק
לעבור את כל זה.
השאלה היא כמה הייתי צריך לשלם.

(מתוך רשימותיו)

האסופי — אוקטובר 1973

עם זכרו של זאב אורפא, כי נפל

שלדי-פלדה
רסוקי-אברים
ניצבים דוממים.
עדים אילמים
בשממה.

קול קורא במדבר
לשוא קורא לנעדר
כי ישוב,
ושותק
המדבר העלוב.

בפראות-מדבריות
מלתעות-הזמן עטות
על-לשד-אריות
שסוד גבורתם
נצפן בין אש לדם
באי-שם לא נודע.

ואת, שנקשרת בעבותות הלידה,
שיזרי חוטי-יגונך,
וריקמי לילדך אגדה

רק חלל אינסופי
ותפילת-אסופי,
כי יזכה וישוב
אל ביתו.

כי אין בור לכסות,
אין אגן לדמעות,
אין פרחים ליפות
את אימת בילתו.

שולה אפרת

קטעים ממכתב

...עומד לו טנק קטן בתוך ים חולות צהוב, ועשן כבר לא עולה ממנו.

הוא כולו שחור מן הנשמות שעלו ממנו, וזאביק בפנים. מה מצא שם? והרי קשה לכתוב שם. המקום צר ואף רעש המכונה מפריע להתרכז. השקט שמסביב, הוא כנראה שמכריח את זאביק להשאר שם וקושרו בשלשלאות נצח אל הטנק.

...כשנתקל בבעיה מיד נעמד ולא זז. העולם מסביבו מחוגיו נעים ולזאביק כאילו זה לא נוגע, הוא עומד בתוך הזרם ואינו שוחה נגדו, ואף אינו מתקדם, אצלו מחוגי השעון הם חסרי משמעות.

מכיוון שהוא ניצח את המוות. למעשה אין המות חשוב למת, אלא הוא נורא רק למי שנשאר אחריו. לפי דברי זאביק חובה עליך לחיות כאילו אין מות בעולם. כל זה הוא משתדל להוכיח באמצעות ספרים שונים, שמצדיקים אותו. אכן צריך לחבל בשעון הפנימי, פשוט לא למתוח אותו ביום שני בשבוע לפני שאתה הולך לישון.

חזקה עליו שלא יפעל גם בשאר ימי השבוע. אז יושב לו זאביק ללא שעון וחי בין רגע לרגע הבא, כאשר שום דבר אינו דוחק אלא צריך ללכת לאט לאט, לשקול, לפתור ולהבין. אף אם יש לך מטרה בחייד מלבד האושר. לטענתו של זאביק האושר זה ענין של נוזלים; הבעיה פשוטה, צריך רק למלא חורים. הוא הכין לעצמו מלאי של חורים כדי שהנוזל יפעל אצלו יומם ולילה.

למשל בענין הכתיבה, חובה עליך לבשל את עצמך על אש קטנה ולבחון את הבעיה, ואם צריך לפעמים גם להפסיק לחיות לזמן מה, אין דבר, זה לא נורא באם הוא מקדם את ה"אני" אל מימושו.

אני עדיין זורם ולא למעלה
לשמים.
(מתוך רשימותיו)

...זאביק מתערב רגשית בכל שיחה, ומנסה ללמוד מכל אדם. הוא נאלץ להודות שזוהי דרך קשה לנהל מאבק. הוא משתדל לא לבזבז אף דקה, בכל מצב ובכל מקום השיחה קולחת וחודרת עניינית. זאביק מתכוון לכתובה ומופיעה המלחמה... הרי לא מדובר בסתם אדם הכותב את רגשותיו בזה הרגע, אלא ברומן הגדול של זאביק מדובר, משהו שיהיה אפילו יותר גדול מדוסטויבסקי, רומן שבו יתגלה לכל אדם בר־דעת שהפתרון לכל נעוץ אצלו עמוק בפנים מעבר למחיצות ומסיכות, והתשובה לכל השאלות נעוצה במיפוי המוח של האדם.

זאביק לא התכוון לכתוב את הדברים כפשוטם אלא כחלק מן העולם. הלא כל הדברים הללו נמצאים מתחת לפני השטח. מי שיקרא את הרומן ימצא שמדובר באנשים פשוטים לגמרי, שהתנהגותם רגילה לגמרי ואין קורים אתם מעשים יוצאי דופן, רק מעטים הם בזרעם אל האושר...

רם אבירם

בצלמו של הבית

למשפחה ולקבוץ

בעיקרו של דבר מבקש אני לומר כי במלחמה זכו אלה שלחמו בה כמו זאבי. ששנאו אותה והמשיכו, שניסו להבין את שמתחולל סביבם ובם, ומתוך תהייה וספקות המשיכו ולחמו.

לא קרב אחד קצר של טרם־חשבון, אלא יום אחרי יום, כאשר רעים וחברים נפגעים, וכלים עולים באש.

כך להילחם יכולים רק כאלה, אשר בתוכם, במהותם, הם מבינים את המשמעות של המלחמה הזו.

ואשר לבית, ביקשתי לומר כי זאביק היה בצלמו ובדמותו. בתוך המשק הזה גדל והתחנך, בבית הוריו ובחוג חבריו.

אין אדם תוצר של עצמו וחלל מסביב, אלא של החיים בהם הוא חי, של אנשים אותם הוא חש ומרגיש, של העולם עמו הוא מתמודד ויכול לו.

ואנו הלוחמים שנותרו, על כתפי אלו שאינם עוד, חזקים יותר בזכות המתים.

וגם המקום הזה והבית הזה יהיו חזקים יותר בזכות נופליהם, ויהיו מלאי משמעות ותוכן רבים יותר עם מתיהם.

יהודה גלר (גבעת חיים)

המג"ד

תמיד יש לי את העולם ה־
פנימי שלי. אלה הם החיים
שלי.

(מתוך רשימותיו)

זאבי במלחמה

(לוח זמנים)

- 6/10 — בהתארגנות חט. השריון לקראת היציאה לחזית התעלה.
7/10 — ירידה (על זחלים) לחזית התעלה.
8—14/10 — בקרבות בלימה באזור חמדיה וכישוף (גד. 407
באוגדת אריק שרון) נגד הארמייה המצרית השנייה.
15/10 — בקרבות הפריצה לראש הגשר.
16/10 — אחרי יום קרבות זאביק מוחלף ונשלח לבסיס החטיבה
בטסה.
20/10 — זאביק נשלח למלא את מקומו של טען-קשר שנפצע
בגד. 410.
21/10 — נהרג בקרב על מיסורי.

עדויות

שליש החטיבה :

„החברה מגדודו של זאב הצטרפו אלינו היות והטנקים שלהם הושמדו בקרבות ויחידתם בפועל לא היתה קיימת. הצטרפו כמאגר כוח-אדם חטיבתי. ביקשתי את זאב כאיש צוות היחיד בתפקיד זה למלא את מקומו של טען-קשר שנפצע.

אני רוצה לציין כי המורל של האנשים בכלל היה מאד ירוד, והיו שהביעו אף את התנגדותם או את אי-רצונם לעלות שנית על הטנקים.

זאב נטל את חפציו, לא בהתלהבות יתרה, אך בלא ויכוח או תרעומת, ועלה. נכנע כנראה לגורלו...”

מפקד החטיבה :

„הוטל עלינו ללווץ את המצרים צפונה כדי להקל את לחץ האש המצרית על כוחות שחצו את התעלה, ולמנוע הסתערות השריון המצרי על ראש הגשר.

ביום א' (21/10) בשעה 3 אחה"צ הסתערנו בפעם החמישית על החוה הסינית ועל מיסורי. ידענו שזה יהיה הקרב הקשה ביותר והמכריע.

כאשר קיבלתי את הפקודה היתה לי הרגשה איומה. ידעתי כי אני מוליך אנשים נוספים למוות בטוח. היות ואלה היו הכוחות והטנקים האחרונים שברשותנו חששתי כי לאנשים לא יהיה כוח נפשי ופיזי לעמוד בהסתערות אחרי מה שעבר עליהם.

להפתעתי הטנקים נפרסו במהירות ובמלוא התנופה והצליחו להשמיד מיד כ-20 טנקים של האויב, אבל חלק מהכוח עלה על מארב נגד-טנקי (של סאגרים). התפתח קרב חסר-סיכויים.

מתוך כעשרים וששה טנקים חזרו עם מפקד הכוח אחרי חצי שעה של קרבות כארבעה בלבד.

בקשר למוות — ניצחתי אר-
תו. פשוט אין לו כל משמעות
לגבי.

(מתוך רשימותיו)

לפני הקרב קיבלנו טנקים אחדים כתיגבורת.
מפקד הכוח בקרב לא ידע את שמות אנשי הצוותים בכוח
התיגבור.
בזמן הקרב נשאר אחד הטנקים תקוע בעומק המערך המצרי,
ללא אפשרות לחצו.
אחרי שחזרו השבויים נודע לפי עדותם שבאותו הטנק לחם ונפל
זאבי ז"ל."

יומן מלחמה 15/10/73

כבר שמונה ימים אני נמצא במצב המיוחד של מלחמה, כשהמצב יוצר
אצלי רגשות מיוחדים.
אני ממשיך בהתפתחות הפנימית שלי כשהדגש מושם על הנסיון החווייתי.
נוסף לכך חוויות המלחמה.
ראשית נוצר מצב של אי-השלמה; פשוט לא האמנתי שאני במלחמה.
מיאנתי להשלים בימים הראשונים.
נוסף לכך הוצבו בפני בבת אחת מישורים מהמציאות שלא תמיד הייתי
שלם עימם.
בימים הראשונים הייתי במין מצב של הזיות עקב המצב הלא-בהיר. נוסף
לכך תרמה העייפות המוגברת למצב של ספק-הזיות אשר הפעיל ועורר
אצלי רבדים רדומים.
כעבור זמן קצר התגברתי על כל המכשולים הרגשיים בצורה יפה מאד,
והרגשתי לפתע חזק.
אך אז בא המשבר מהכבילות לאנשים, אשר תמיד מציקה לי.
המלחמה נראית לי אחד השלבים של הטפשות האנושית; מצד אחד
היא גורמת לי לסלידה עמוקה, ומצד שני היא מחזקת את כוחי כנציג
החופש והחירות.
הייתי רוצה להיות לבד, בדרכי.

(נמצא בטנק)

גלויותיו האחרונות

18/10 ... עברתי כמה דברים איומים, כשחברים נהרגו על ידי, זה דבר אכזרי בצורה האבסורדית ביותר שאפשר לתאר. אני מקווה בכל לב שלא אגיע למצבים כאלה.
אבל כעת אני במקום בטוח, ויש כל הסיכויים שכך זה ימשך עד הסוף. בקיצור אין לכם מה לדאוג.
המורל אצלי גבוה (בהתחשב בנסיבות). אני חי פשוטו כמשמעו.
אני בריא ושלם מבחינה גופנית ונפשית...

★

20/10 (גלויה אחרונה)

...אני מקווה שבבית הכל בסדר. פה המצב שקט ורגוע יותר, הולך ונעשה בטוח. מדברים כבר על הפסקת אש, כמובן שזה משמח את כולנו פה.

אני מת כבר לגמור עם זה.

כידוע לכם אני שונא מלחמות. המלחמה האכזרית הזאת עוד חיזקה בי את השנאה הזו. חוץ מכל זה אני מחכה ומצפה בכליון עיניים לסיום הסופי ולשחרור...

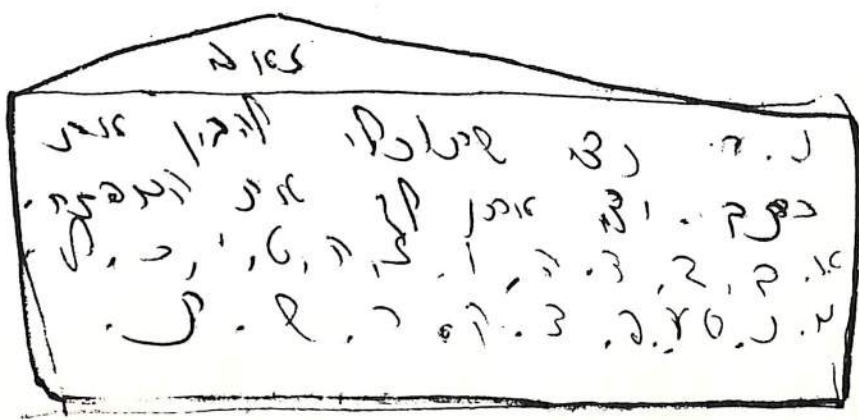
1810, 23

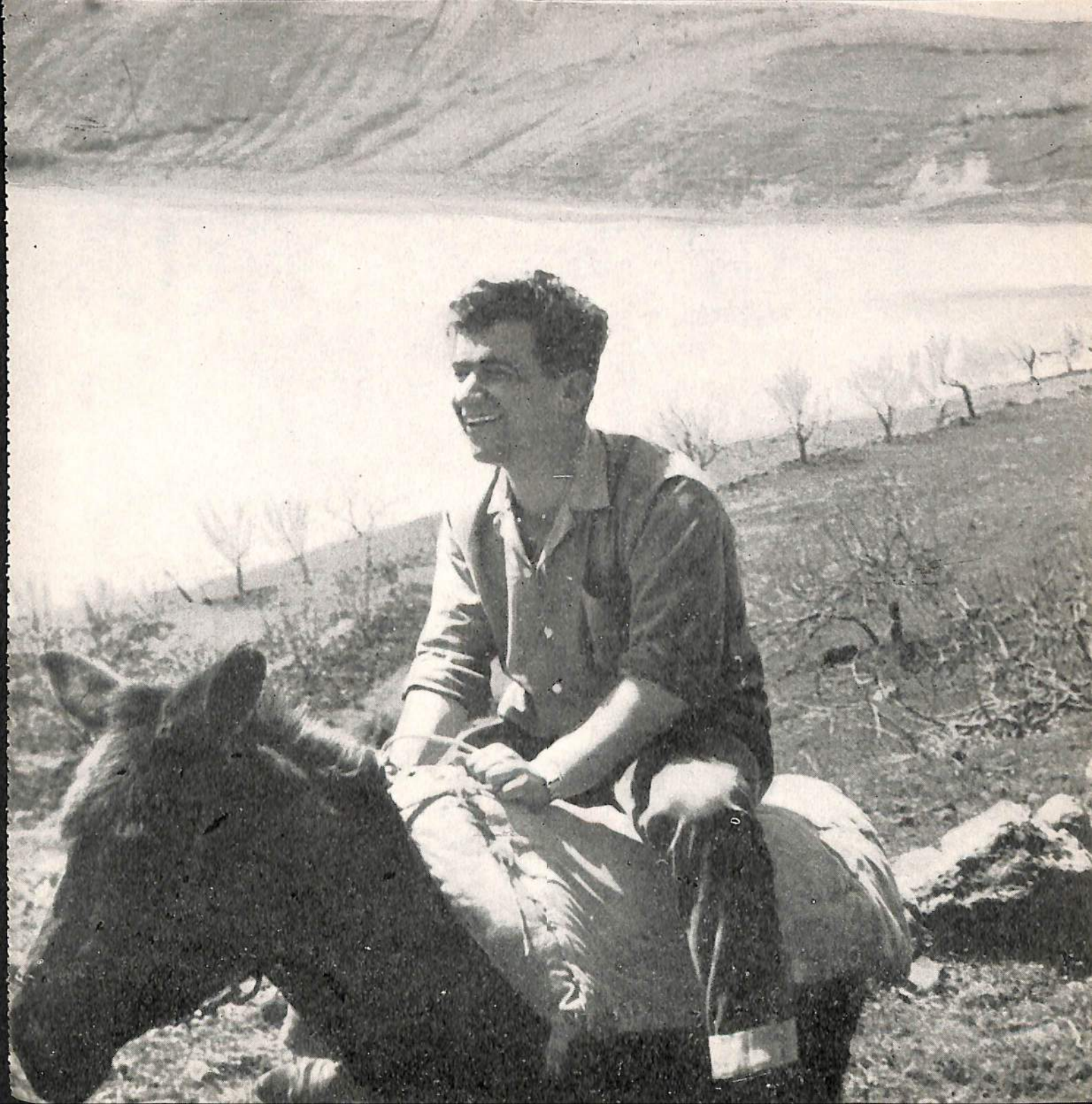
הנהגה, חסד, אהבה

הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה

הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה

הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה
הנהגה, חסד, אהבה

לדמותו

אדם צריך להרגיש שהוא חי את חייו
ללא צורך בהצדקה וללא חיפוש
משמעות.
פשוט ליהנות מהחיים ולאהוב אותם.

(מתוך רשימותיו)

דברים על קברו

זאביק! איזה זמנים איומים!
והלא לא ידענו כי בזו המלחמה נפסיד אותך.
לא ידענו עד כה מה פירושו של דבר, שכל מלחמה תובעת קרבנו־
תיה. ידענו, אך מעולם לא חשבנו שכל כך יכאב: כחוד סכין
בבשרנו...

הירוק, ירוק על עיניך.

היית יושב ויורה חיציד באמצעות הירוק הזה, ולא היה מנוס.
ידענו שאז אתה מפרש ומפשיט את כל צפונות הלב, ונותר לפרפר
בחוסר אונים; ואז, כאילו כדי להרגיע, היית מותח שפתיך בחיך
הרחב המלטף כאומר: „אל פחד, זה ישאר רק בינינו“, — ומוצא
נושא אחר לשיחה; בשפת המילים; רעיונות פילוסופיים מופש-
טים: על האדם, על המוות, פסיכולוגיה, מוסיקה (אהבת כל כך
את החיפושיות...) וכל נושא הדורש עמקות ומחשבה.
לא ידענו עד כמה חשובה לך הפסטורליות: הירוק, הצחות,
השלוה...

לרגע חשבנו כי זנחת אותנו בחפשך אחר שבילים אחרים, הסוטים מחיינו. והיום, אחר שחיפשנו ופישפשונו בכתביך (איך הסכמת?) ברור לנו, ששורשיך כאן, שאמא צפורה ואבא מנדל הם הטובים שבהורים, ושבין ידידך הרבים גם אנו נמנים.

זאביק — הדאגה לך היתה ארוכה ומורטת עצבים: בראשונה חוסר-ידיעה מוחלט לאחר-מכן תקופת נעדרות איומה, והתקוה: שמא אתה בין השבויים?! והבשורה שלא...! ומאוחר יותר: חלל... זאביק בין הנופלים... ובראשי עוד גלוייך: „מלחמה זו חיזקה בי עוד יותר את השנאה למלחמות" ו„הכל שקט ורגוע יותר", ו„מחכה לסיום ולשחרור", והמון, המון דברים — והיום, היום הגיע הקץ לנדודיך. אנא נוח ודע כי אנו כל כך מתגעגעים!

יפה ורמי ב. ז.
שבולים

מהיום, בכל מצב שאני לא שלם עם עצמי ועם מה שאני עושה או עם המצבים שבהם אני נקלע, תמיד אומר לעצמי את המשפט הזה: אני יודע שאני אמות וזה נותן לי כוח לחיות.

(מתוך רשימותיו)

מאז „חברים מספרים על ג'ימי" נוצרה ספרות רבה בנוסח „חברים מספרים" כי אנו המבוגרים איננו מספיקים להכיר את חברינו הצעירים, בני המאה האכזרית הזאת, שבטרם עיצבו את אישיותם, נחטפים בעלותם על מזבח מולדתם. „בראשית" הדפים של ספר-חייהם אנו כבר חורטים בצפורן אש „ואלה שמות" ורק מפי חברים המספרים מתוך היכרות שנצרפה באחוות לוחמים, ועל פי המכתבים שהגיעו, למדים אנו על דמותם ואופיים.

„המורשת" שהספיק להשאיר זאביק הם דפי יומן, שחלקם נמצאו בטנק כגווילי אש, שבשעת הפוגתן של ההפגזות, מצא לו בהם מפלט לנפשו ופורקן אישי למחשבותיו.

הדפים האלו, והמשחק על יחסי אנוש שיצר זאביק, הם האס-פקלריה דרכה אנו מבחינים, לאן היו נשואות עיניו, מה היו נטיותיו בחיים ושאיפותיו לעתיד.

באחד המכתבים הוא כותב: „אני מאד קשור למשפחה, לקיבוץ, לנוף ולאדמה, אני אוהב את הצפון, את שמיר וסלעיו המאיימים ליפול, את מי הירדנון בזורמם לאי שם, את האנשים ובעיותיהם, ואת משפחתי."

ובמכתב אחר: „אני שונא את העיר, אבל אני זקוק לה כרגע." זאביק היה ממעט במילים ומופנם בעדינותו, אולם נפשו לא ידעה מנוח, ושאלה לנתיבות עולם. הוא ידע להתבודד ולחלום, ופתאום נסתיים משעולו, ונחתם מעגלו.

נטמן כאן תם ואהבה רוך ועוז.

ולבנים דומיה תהילה.

ואנו תפילה שתתם רשימת הנופלים ולא נדע צער עולמים.

מכתב שלא נשלח

אני קוראת לך בשם אשר לשמיעתו תמיד ענית
אני קוראת לך בשם שבו צחקת או בכית
כששמך ושמי מרוקמים לעד בקשת בשמים
ועם הכוכבים ואגלי הטל בעשב
עם כל אשר הוא שאלה תשובה קריאה וקשב.
עם כל אשר הוא ידידות
עם כל אשר אסור אף פעם לו למות
אתה אינך עונה ואינך לוחש עוד בעיניים מושפלות — מדוע?
אינך אמיץ אל האמת כמו תמיד — אתה שותק!

אולי אתה מונח בחיק הליל קרוע ועייף מחיות
אולי אתה בוכה וכמו תינוק רוצה הביתה
אולי אתה שולח יד ואין עוד איש שם לידך
אולי אתה פוחד, וכל הכוכבים קורצים לך ואתה גווע
אולי אתה פתאום יודע את כל אשר רצית שנדע יחד
אולי אתה כבר מת, אולי אתה עוד חי כל כך כמו שכתבת לי
שאתה שמח שאתה חי כל כך ולא שוכח את התמונות של שגאל
בגלל הצבעים
את המוסיקה של קט סטיבנס ואת הים והמים היורדים אתה
לא שוכח?

את התקוה שלך לחיות אתה אינך שוכח — נכון?
אתה מה שקראנו אור וצל. איך אהבנו את האור וקיבלנו את הצל
בהשלמה ואהבנו את כל זה ביחד.

אתה תחזור אולי מחר מחייד
ואיך נצחק קצת עייפים מהכל, אני אספר לך אסור לנו לבזבז
כלום עכשיו. שום מילה ושתיקה ורגש לא לכלוא ולא לתת לשקר
לקבור ולעמוד מול הכל.
הן לא תמות יקר. אתה עוד לא אבדת, אתה עוד חי ובתוכי אתה
תחיה גם אם אתה כבר מת.
ובחרנו בחיים ביחד ולחוד כל פעם מחדש.
אני כותבת ולא אשלח לך, אני אתן לך לקרוא כשתחזור.
אני יותר מדי פוחדת.

עפרה רגב

אתמול הוא הופיע אלי בחלום

אתמול הוא הופיע אלי בחלום.

היה זה בשעות של יום. מן תנומה טרופה ואז הוא הופיע.
חי כל כך, מוחשי כל כך, בעיניו מבט מחייך, כמו מתנצל מעט,
ואני אף לא חשתי שום פליאה.
צלצול בדלת והוא נכנס. התישב אצלי כמו היה זה ענין המתרחש
כל יום.

בתוך החלום ידעתי שיש כאן משהו תמוה, שבעצם זה לא יכול
להיות אמיתי. ובכל זאת לא חשתי כך. היו בחדר אנשים נוספים.
היתה שם גברת אחת שדברה ללא הרף בקול מונוטוני רם כל כך
שלא יכולתי לשמוע אותו.

ובסוף פניתי אליו רציתי לשאול אותו — זאבי, לאן זה הלכת
ונתת לנו לדאוג לך כל כך? מה היה לך? מה עבר עליך בכל
התקופה הזאת?

פניתי אליו בעיניים והוא הביט בי ועמד להשיב לי, אך הקול הזר
גבר עליו ואני התעוררתי.

זאבי נעלם ואילו אותו קול מטריד המשיך להשמע. אינני יודעת
על מה דברה אותה גברת מחוצפת. אף לא ניסיתי להקשיב לה.
כשפקחתי עיני הבנתי שקולה נשמע ממקלט הרדיו. הוא שהת-
ערבב לתוך החלום והוא שהעירני לבסוף ולא נתן לי לשמוע את
תשובתו של זאבי.

כביתי את הרדיו ועצמתי שוב את עיני. החלום הסתיים אך
המראה נשאר בי חי. רציתי לשמוע אותו. כל כך רציתי לדעת מה
יש לו לספר, מה עבר עליו והיכן הוא נמצא כעת, אולם הקול
הארור הזה נתקע לי באמצע והשאיר אותי עם אותה תהייה
ממושכת ומציקה כל כך.

כל אותו יום הייתי מהלכת לי כשדמותו מלווה אותי.

לו רק הפעם היית מספיק לשוחח איתי, לספר את ספורך, או — או סתם לומר משהו. כל פעם שקורה לי משהו, אפילו משהו פנוט ואולי אף חסר-ערך, אני מנסה לספר לך זאת, לשמוע מה אתה היית חושב על כך.

אבל לא, קשה לי לחשוב במקום שני אנשים.

החלק שלך נשאר בלתי שלם, כמו בחלום.

אינני מצליחה לשמוע אותך ונשאר הספק, חסרה ההדרכה.

הדמיון צריך להשלים את הכל ולא תמיד זה הולך, גם אם לא הייתי מקבלת את דעתך — היא חשובה לי ולו רק על מנת שאדע שאינני חושבת כמוך.

לא פעם אני מהרהרת לי ללא קול שהנה יצלצל הפעמון בדלת וכשאפתח תעמוד שם אתה במדים מאובק ומלוכלך כמעט עד ללא הכר, לבדך או עם חבר, רעב ועייף.

ואני — כל מה שאוכל לבטא הוא רק את שמך, ואילו אתה אף לא תבין על מה. אף לא תבין על מה כל ההתרגשות הזאת.

כאילו נסעת לזמן קצר ועכשיו שבת מדרך ארוכה וכל מה שאתה רוצה הוא לאכול ולנוח. אינך מבין אפילו מהו כל הרעש שמוקם סביבך.

לא זאבי, אני לא עצובה. אינני מסוגלת כלל לחשוב עליך במושגים של עבר. הן היית רק בתחילתה של הדרך.

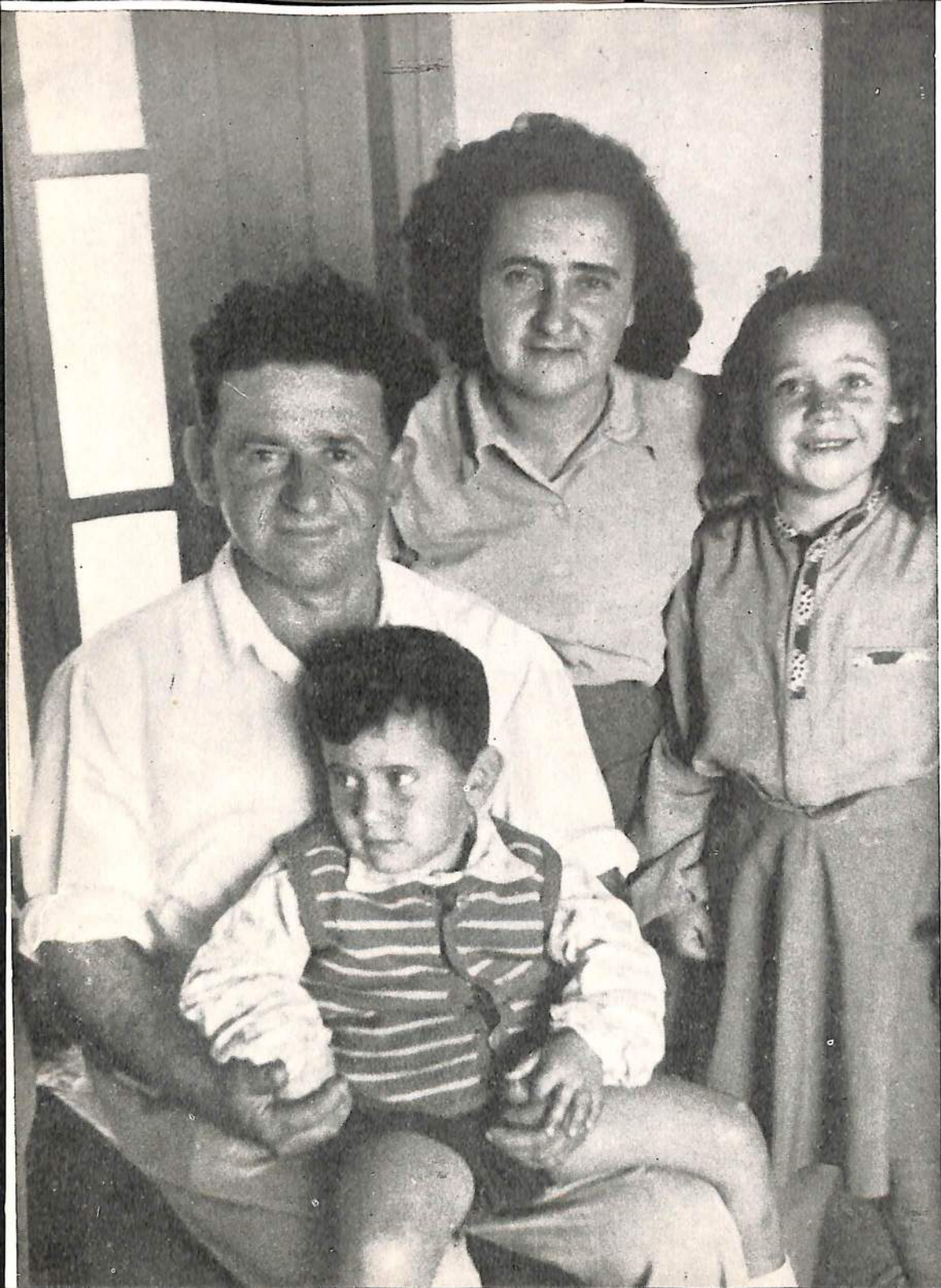
לא יתכן שלפתע פתאום תקום ותלך. תקטע הכל באמצע, ללא סיבה, ללא המשך וללא הגשמה עצמית שעליה כה הרבית לדבר. ובכל זאת, לו רק ניתן לכתוב אליך. לו רק ניתן לדעת שאמנם אתה חי את חייך במקום אחר...

זאבי, לו רק ידעת. לו רק ידעת כמה אתה חסר לכל מי שהיטיב להכירך, כמה חסרה לנו אותה הקשבה נעימה שלך, אותו מבט מבין ומעמיק לחקור, אותה עצה נבונה, אשר לעצמך היא חסרה כל כך ואנו אף לא ידענו לתת לך אותה. כי אז, כי אז היית חוזר אלינו.

אסתר

אני מרגיש כמו נהג אוטו בוס
אשר נוסעין שואפים לכימונים
טונים, אבל הוא ממשיך ב-
דרך שהתווה לעצמו.

(מתוך רשימותיי)

מתוך מכתב

...את זאבי פגשתי לראשונה בשלהי החורף שעבר כשביקש להצטרף למפגשים של „דינמיקה קבוצתית“ שהתקיימו בביתי, כשהמשתתפים ברובם אמנים צעירים.

בפגישות מעין אלו נוהגים האנשים לספר אודות עצמם, לבטיהם, כמיהותיהם וציפיותיהם.

זאבי בלט מיד בכושר החשיבה הבלתי רגיל שלו, ברעיונותיו המקוריים, בלבביותו ובצמאון ללמוד ולחוות חוויות.

זאב נטל על עצמו משימה קשה, לסלול לו דרך חיים משלו, תוך כדי התיסרות עצמית וחיפושים בלתי פוסקים אחרי הערכים שיבטאו את האמת שלו. תוך כדי מאבקו הקשה והכאוב, לעיתים רקס יחסי אנוש מיוחדים במינם, הצליח לחוות את הוויות היצירה וכן נראה היה שידע ליהנות ממסיבות חברתיות בעיר.

באישיותו הבלתי רגילה ריתק מיד את כל חברי הקבוצה שחיפשו את קרבתו ורצו להעמיק את המפגש עמו.

היתה לי הרגשה שזאב שוחה עדיין בין זרמי המבוא לחייו וטרם התחיל לעלעל בדפי הפרק הראשון.

מה יש להוסיף?

ההכרות בינינו נמשכה מספר חדשים בלבד אך הותירה בי כברבים אחרים משקע עמוק וחוויה מיוחדת במינה.

אני מקווה שהצלחתי לבטא מעט מזעיר מן הצער והכאב ולהעביר אליכם שמץ מרגשות ההשתתפות עמכם בימים הנוראים ובשעות האיומות האלה....

רות פלד (פסיכולוגית)

מפי חברים

...חוש ההומור החרף, ההבנה העמוקה שמתוך ידידות והרצון להעניק לידידיו את הטוב שבליבו ובשכלו, היקנו לו ייחוד בין ידידיו.

זאבי הבטיח לבוא ולבקר אותי בארה"ב. הוא דיבר על תוכניותיו האישיות, הבנייה העצמית של אישיותו דרך מחשבה ויצירה עמקנית.

והנה דוקא מי שהעתיד צפן לו... נעדר באמצע הדרך. אין דבר שיכול להצדיק את העובדה שזאבי איננו איתנו. הוא שנא את כלי הפלדה, כל ישותו אמרה שלום. ודוקא הוא... עם כל תוכניותיו, עם הכתיבה וההגות שהשקיע כדי לבנות לעצמו עולם טוב יותר, שלאחר מכן יקרין על אחרים. הוא שמוכן היה לעזור ולהוציא את ידידיו ממעגלי קסמים חסרי פתרון...

שלמה כהן

...זאבי בחר לו דרך חיים קשה, היו לו ימים עצובים וימים יותר שמחים, אך תמיד ניקרו בו כל כך הרבה מחשבות, כל כך הרבה רעיונות, שלפעמים לא יכולת להבין איך כל כך הרבה דברים נמצאים באדם אחד.

היה זאבי שלכם-שלנו טוב לב ומסור לקרובים לו. אך, לא חשש לומר בגלוי את דעתו אפילו ידע שאין זה כל כך נעים תמיד לשמוע...

....זמן קצר לפני שנסענו בא לבקרנו, ישב לו בפניה שקט.

זאבי, שאלתיו, במה מדובר?

וכך בשקט שלו, במבטו החייכני והטוב אמר שהוא חש מין תלישות. „אני לא פה ולא שם. אני אוהב את הצפון, את שמיר

עלי ללמוד לאהוב את עצמי
דרך העולם.

(מתוך רשימותיו)

וסלעיו המאיימים ליפול, את מי הדופילה הזורמים לאישם, את האנשים ואת בעיותיהם הקטנות ואת משפחת. קשה לי בדיוק להביע זאת — אמר — מצד שני אני חש שאני כבר בשל לכתוב, אולי בעוד זמן קצר אתחיל, אבל אני מוכרח לעבור למקום אחר. אוכל לכתוב רק כאשר אשב במקום פתוח, דירה גבוהה עם מרפסת הנשקפת לים, שאוכל כך להביט רחוק, רחוק ולחלום, להגות, ולנסות לכתוב"....

עיינה (ארה"ב)

ביום השנה או ביום הזכרון מעלים את זכרם...

ואצלי, יש לי אזכרה פרטית כל יום.

יום אחד אנו בשישייה מנסים לקשור מהר את הנעליים, בכדי להגיע מהר לנדנדה.

יום אחר באחת החופשות מהשירות הסדיר מקבלים הסבר מזאבי, עד כמה בשבילו הצבא זהו שלב הכרחי ושצריך לגמור אותו איכשהו...

ואחרי הצבא בקבוץ, זאבי מתלבט ומתקשה לשלב את עצמו במסגרת. זאבי, המשהו המיוחד שבו, מין גאוניות מחשבתית, שרצה לכתוב ולהתבטא, וכל שהותיר, הינו המשחק שהוא סמל לשילוב שהיה בו בין יצירה ותמימות — אמונה שאנשים מסוגלים להגיד אחד לשני הכל — מספר יצירות לא גמורות ומכונת כתיבה שהיתה אצלו סמל, ושהאמין שכאשר יכתוב בה אפשר יהיה לקרוא את מה שכתב, ואנשים יבינו אותו.

וכפי שגם התבטא:

"אני חושב מהר לכן הכתב שלי לא ברור ואנשים לא מבינים אותי".

לא נותרו המילים לנסות ולתאר באמצעותם את זאביק....

אלה

בקיבוץ אדם נדרש לבחור
קודם בחברה ואחר כך ב-
עצמו.

(מתוך רשימותיו)

...מי אינו זוכר את זאבי שקוע בלוח השחמט.
את צפונות לבו וכושר מחשבתו של זאבי הכרתי דוקא בשנתיים
האחרונות כשהיינו קרובים יותר, ונגלה לי עולם ומלואו.
כדי לדעת את שהיה בזאבי, את עולמו המלא, צריך היה להכירו,
לשבת עמו שעות ולשוחח, ובעיקר להקשיב ולנסות להבין את כל
התגליות הפילוסופיות שלו.
זאבי ידע לעזור. ברגעים קשים של משבר, היה זאבי מקשיב, מניח
יד על שכם, מביט מבט ירוק ועמוק, מבין ומנסה לתת פתרונות,
להוביל לדרך.
וכזאבי היה אומר: „יהיה טוב” — לא היה זה סתם יהיה טוב
שגרת, כי לזאבי אפשר היה להאמין שבאמת יהיה טוב.
וכותבת יזידה: „זאבי תמיד אמר לי שהוא בטוח שאסתדר טוב
בצבא. חבל רק שאז לא ידע כמה לא אסתדר טוב בלי מילות
העידוד שלו, בלי הפגישות הארוכות איתו...”
זאבי ברגעיו הקשים, בלבטיו, כאשר יצא לבדו לעיר, רגעים של
התמודדות עם הבדידות, ורגעי אושר על תגלית חדשה שנבנתה
במחשבות של שעות ארוכות.
את השמחה הגדולה כאשר בא זאבי לספר לי שקנה מכונת כתיבה,
„כדי שאפשר יהיה להבין סוף סוף את שאני כותב:” והוא כתב
הרבה....
...רסיסי רסיסים של דברים ובעצם לא כלום. לא אוכל לספר את
שהיה זאבי. אותו היה צריך להכיר מקרוב בשיחות של ארבע
עיניים, כדי לדעת את דמותו ואת שמתחולל בה.
ובעצם היה בראשיתה של דרך להביא את שיש בו לידיעת הרבים.
חיכינו, קיוונו שהשוב, השתעשענו במחשבה של אולי...
בלבנו, הקרובים אליך, תשאר חי לתמיד.
לעדי עד.

טלי רגב (באזכרה)

זהו האושר: תחושת האיך
סוף בתוך הרגע. אני מרגיש
שאני מלא ועמוק. אני מר-
גיש שאני שט ומרחף. אני
מרגיש שהחיים יוצאים מתר-
כי וממלאים אותי.

(מתוך רשימותיו)

הידיעה על נפילתו של זאביק נפלה עלי כרעם. הכאב היה צורב וקשה. מתקשה אני לתת לכך ביטוי, אפילו לא בכתב. בתוך תוכי, ביני לעצמי התיחדתי עמו הרבה פעמים. ניסיתי לשחרר ולהזכר באותם הימים, השבועות ושנים, שבילינו יחד במוסד החינוכי. לאחר שדרכינו נפרדו, וזאביק החל במסכת חייו, כאיש מבוגר, לא היתה לי הזדמנות לשוחח איתו. הייתי, ודאי, מגלה הרבה דברים שלא ידעתי וניחשתי לפני כן.

כעת התברר איזה עושר נפשי היה טמון בתוכו, ואנחנו ידענו וגם לא ידענו.

אני מנסה לשרטט קווים כלליים על דמותו.

שלושה כינויים איפיינו אותו והם: מחפש; סקרן; יוצא-דופן. יוצא-דופן — כי לא קיבל רעיונות, נורמות של התנהגות, שהיו כאילו מובנות מאליהן, חוקים שאין לערער עליהם.

מכאן גם נובעות שתי התכונות האחרות: היה סקרן וחיפש בכל-וכל, כדי להתוות לעצמו גישה משלו, דרך עצמאית משלו.

בתוך השיגרה, הנורמות שהיו מקובלות על כולם, היה יוצא-דופן, כי רצה באופן עצמאי להגיע לרעיון, עמדה, התייחסות והתנהגות. לא תמיד הבננו אותו, ובכל ויכוח ושיחה היינו בטוחים, שיבטא משהו מוזר, „פילוסופי“, שונה ממה שחושבים כולם. ההתבטא-אויות שלו היו מקוריות ביותר, לגבי כל בעיה שהתעוררה.

הגישה „האינדיוידואלית“ הזאת לא איפיינה אותו רק במחשבו-תיו והתבטאויותיו, אלא בכל השטחים. במעבדה לא היה אף פעם צמוד לתרגיל וניסה כל מיני ניסויים; בטיוול היה הולך תמיד בדרכים משלו ולא בתוואי שנקבע והקבוע.

לא היה מהסס להודות בצדקת דעת חברו, אף-על-פי, שיום קודם הגן על דעותיו הוא בעקשנות.

הרבה עושר היה בו, שצפוי היה להתגלות, והגורל האכזרי ניתק בבת אחת את פתיל החיים שלו, בשעה שהיה בראשית דרכו העצמאית כמבוגר.

פנחס אביעזר

נועדתי לחיות, לעשות,
לאהוב, לשנות ולהשפיע.

(מתוך רשימותיו)

....לבטח היינו נשרים זרים זה לזה, זאביק ואני, סגורים כל אחד בחוגו החברתי, לולא חברנו יחד בעבודה בצוות אחד במדגה. נדמה לי שלמדתי להכירו. בתחילה היה מעין חניך בעבודה, למד. אחר-כך כשותף שווה בזכויות וחובות. תחילה למדתי להכירו, אחר למדתי להוקירו, לבסוף למדתי לחבבו. וכלל איני יודע אם כל זה היה בבחינת תהליך הדדי. אמרתי שחיבבתי את זאביק, אבל הוא מעולם לא השתדל להתחבב על הבריות, אף פעם לא התאמץ לשאת חן. הרבינו להתנצח, היה בר פלוגתא בכל נושא. דעתן היה ולא נטה לוותר ולסגת, ותמיד נימוקיו אתו. בהגיון ומתוך שכנוע פנימי. כעת, משמהרהר אני בדבר, אני מסופק אם זאביק ראה עצמו כאינטלקטואל. אעפ"כ נראה לי שאני מכיר מעט אנשים להם יאה הגדרה זו כפי שיאה היא לזאביק וללא מרכאות. כשהכרתיו היה זה אדם צעיר שסיים חובותיו למדינה ועמד לפני העשייה לעצמו, ואת זה הוא רצה לעשות מתוך שיקול-דעת, התבוננות, לימוד; רק לא ללכת בתלם, רק לא עם פתרונות קלים ודריכה בעקבות כל הקודמים לו. לבד ומתוך בחינה מדוקדקת של תורות ופילוסופיות, ללמוד, לבדוק ולקיים. זאביק לא אהב את הצבא. הוא היה אמיתי ולא מאלה שתמיד יש תחת לשונם סיסמאות שלום חגיגיות. הגיונו וערכיו נגדו את התופעה הזאת של צבאיות ומלחמה, אך לא ערערו על כורח האין-ברירה. את חובותיו למדינה הוא מילא עד תום. עד תום... אני נושא עימי זכרונות יפים ושמחים על זאבי....

אבי שחר

רציתי לומר לו אלף דברים

רציתי לומר לו אלף דברים!
שבין ידידים אין חובות ואין צורך בסליחות, רק צער של אי-יכולת לעזור; שידעתי כי המילים אצלו סירבו לפעמים להשמע

ללב, והלב נצרך היה למצוא מוצא בעיניים, בידים ואפילו בשיר. רציתי לומר לו שכל ה"איזמים" שבעולם אינם שקולים כנגד בדיחה שנונה אחת שלו.

וכי דן עצמו לבדידות וריחוק מהבית, הבנתי שזה נעשה מחמת קירבת-יתר, כדי למצוא נקודת תצפית חדשה.

כי הבית שהוא בונה לו, אפילו עם דלת חורקת וגג דולף, ערכו רב פי-כמה מזה המוכן, העובר במורשת — כיון שנקנה בזיעה. רציתי עוד לספר לו: כי המחיר לרגישות ולאופטימיות הוא סבל; ומי שבחר במיעוט שברע (מחוסר-ברירה) ומכיר באחריות שב- בחירה לא מחפש הצדקה למעשיו בתרועות גבורה מזויפות. כך הוא לימדני: שהזרעים ברिנה בדמעה ייקצרו.

כי המשחיט שבאדם הוא סומא.

רציתי לשאול אותו:

האם הוא יודע שבפגישה (זו שלפני ואחרי הפרידה הממושכת) הוא הסביר לי הכל בחיוך ובלחיצת-יד ושהכל נמשך כאילו לא עברו אלא יומיים;

האם נמסר לו שבלי רשותו הוא מתארח אצלי לעתים, ובכל פעם נשאר אצלי משהו ממנו.

רציתי להוסיף עוד כמה פרטים טכניים קטנים, כמו למשל, שהרעיונות שלו עדיין מנסרים את לב העץ של האנושות, ושעל פני החמה הזורחת באורח פלא כל בוקר הופיע נתאום כתם משונה.

חפצתי גם להקשיב לו עד דור אחרון. — אך רק אז ייפתח הר הבזלת, כדי שנוכל להמשיך כאילו עברו רק יומיים.

זה הכל. ואני מיד צריך להוסיף שזהו רק הקצה, אבל היתר נשאר בגדר זכרונות ודברים שאי-אפשר להעלותם בכתב, והם נשמרים בצורת דימויים, תמונות ומחשבות.

אברהם (ארה"ב)

לאן אתה רוצה להגיע? היו שואלים אותנו. והוא היה משיב: עד הסוף!

(מתוך רשימותיו)

לזאב

לא הייתי צריך לומר לך את מה שאמרתי.
ידית הדלת כאלו נעה מעצמה כשעברתי
אחר ידך
ולא יכלתי לעמד מול שתיקתך.
רציתי רק לשאל איך אתה סוגר את הדלת בביתך
למה סדוקות שפתיך, כמה סיגריות אתה מעשן ביממה
אם אתה חולם חלונות אל העבר
אם באמת אינך רוצה דבר
כשאתה שותק
באיזה אפן סופי כל כך
אור הצהרים כזכוכית מתבהק על צנאך.
לא התכוונתי לצעק את שתיקתך.
ידית הדלת כאלו נעה מעצמה. דבר לא נע
בירק הקפוא של מבטך
לאחור, אם לא השארתי משהו
אם לא השארתי
משהו.

אני רוצה לעוף, אני רוצה
לשקוע מטה מטה, להיעלם, להפוך
לכלום, אני רוצה לרצות,
אני רוצה לרצות לחיות.

(מתוך רשימותיו)